

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**DRŽAVNA ŠTIPENDIJA PO ZAKONU O
UVELJAVLJANJU PRAVIC IZ JAVNIH
SREDSTEV**

Jerneja Fornazarič

Ljubljana, avgust 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**DRŽAVNA ŠTIPENDIJA PO ZAKONU O UVELJAVLJANJU
PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV**

Kandidatka: Jerneja Fornazarič
Vpisna številka: 04039235
Študijski program: Univerzitetni študijski program Uprava prva stopnja
Mentorica: doc. dr. Polona Kovač

Ljubljana, avgust 2012

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Jerneja Fornazarič, študentka univerzitetnega študija Uprava prva stopnja z vpisno številko 04039235, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: »Državna štipendija po zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev«.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oziroma citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del bodisi v obliki citata ali v obliki skoraj dobesednega parafraziranja ali v grafični obliki, s katerim so tuje misli oziroma ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela;
- soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Jasna Živec

Ljubljana, avgust 2012

Podpis avtorice:

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava postopek uveljavljanja pravice do državne štipendije, ki je določen v Zakonu o štipendiranju in v novi zakonodaji, v Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, subsidiarno pa se za ta postopek uporablja tudi Zakon o splošnem upravnem postopku. Organ na prvi stopnji, ki odloča o tej pravici, je center za socialno delo, zato je v tej diplomski nalogi najprej predstavljeno prav delovanje samega centra za socialno delo kot nosilca javnih pooblastil. Sledi opis posebnosti Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, ki je začel veljati letos januarja in prinaša mnogo sprememb. Nova socialna zakonodaja ureja uveljavljanje in dodeljevanje socialnih transferjev, tako da posega tudi na področje pridobivanja državne štipendije. Diplomsko delo se nadaljuje z opisom državne štipendije in pravnih podlag za njeno pridobitev, osrednji del diplomske naloge pa predstavlja sam postopek pridobivanja državne štipendije. Obrazložen je začetek postopka, dokazni in ugotovitveni postopek, znotraj katerega je razčlenjeno ugotavljanje materialnega položaja, opis odločbe in opis pravnih sredstev. Skozi celotno diplomsko delo je poudarek na spremembah, ki jih je prinesel Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, in vpliv teh sprememb na državno štipendijo. V zadnjemu delu diplomskega dela je podanih še nekaj posebnosti državne štipendije, kot je recimo mirovanje ali prenehanje štipendijskega razmerja in vpliv spremenjenih okoliščin na štipendijsko razmerje. Prikazanih je tudi nekaj statističnih podatkov, žal pa podatki za letošnje leto še niso popolnoma na voljo. Prave primerjave, kaj je nova zakonodaja prinesla, še ni mogoče izvesti, dokler ne mine vsaj prvo leto uporabe Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in bo na voljo več statističnih podatkov.

KLJUČNE BESEDE: upravni postopek, državna štipendija, pravice iz javnih sredstev, center za socialno delo, štipendijsko razmerje.

SUMMARY

STATE SCHOLARSHIP BY EXERCISE OF RIGHTS TO PUBLIC FUNDS ACT

The thesis of this Diploma deals with the process of exercising the right to the State Scholarship which is determined by the Scholarship Act and by the new legislation, the Exercise of Rights to Public Funds Act and also the subsidiary use of the General Administrative Procedure Act. The authority of first instance to decide on this right is the Center for Social Work. Therefore, the operation of the latter as a bearer of public authority is presented in the first place. That is followed by description of the specificity of the Exercise of Rights to Public Funds Act which came into force in January this year and brings many changes. The new Social Legislation regulates the exercise and allocation of social transfers and it also interferes in the procedure of obtaining State Scholarship. Thesis continues with a description of State Scholarship and the legal bases of its acquisition, the central part of the thesis represents the very process of obtaining State Scholarship describing in details the initiation of procedure, the evidentiary and fact-finding proceedings and which also contains a determination of material status, a description of the provision and the description of remedies. Throughout the entire thesis, the focus is on changes introduced by the Exercise of Rights to Public Funds Act and the impact of these changes on State Scholarship. The thesis is concluded with some specificities of State Scholarship, such as suspension or termination of State Scholarship or the impact of changed circumstances on scholarship ratio. At the end of thesis there are some statistics with reference to State Scholarships, but unfortunately statistics for this year are not yet completely available. True comparison of what the new legislation has brought about, cannot yet be carried out until at least the first year of use of the Exercise of Rights to Public Funds Act that will make more statistical data available.

KEYWORDS: Administrative procedure, State Scholarship, student benefits from public funds, Center for Social Work, scholarship ratio.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	III
POVZETEK	IV
SUMMARY	V
KAZALO	VI
KAZALO PONAZORITEV	VIII
KAZALO PRILOG	IX
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	X
1 UVOD	1
2 CENTER ZA SOCIALNO DELO	3
2.1 Center za socialno delo	3
2.2 Pristojnost centrov za socialno delo	5
2.3 Javna pooblastila	6
3 ZAKON O UVELJAVLJANJU PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV	10
3.1 Splošno o zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev	10
3.2 Vrstni red uveljavljanja pravic iz javnih sredstev	11
4 DRŽAVNA ŠTIPENDIJA	13
4.1 Pravne podlage	13
5 POSTOPEK PRIDOBITVE DRŽAVNE ŠTIPENDIJE	18
5.1 Začetek postopka	18
5.2 Ugotavljanje in dokazovanje sredstev	21
5.3 Način ugotavljanja materialnega položaja	23
5.3.1 Osebe, ki se upoštevajo	23
5.3.2 Dohodek, ki se upošteva	25
5.3.3. Premoženje, ki se upošteva	26
5.4 Faza odločanja	29
5.4.1 Odločba	29
5.4.2 Izračun višine državne štipendije	36
5.4.3 Statistični podatki o državni štipendiji	38
5.5 Pravna sredstva	41
5.5.1 Delo centra za socialno delo v zvezi s pritožbo	42
5.5.2 Delo organa druge stopnje v zvezi s pritožbo	43
5.5.3 Izredna pravna sredstva	44
5.5.4 Sodni nadzor nad zakonitostjo štipendijskih odločb	44
6 DRUGE ZNAČILNOSTI DRŽAVNE ŠTIPENDIJE	46
6.1 Izplačilo državne štipendije	46
6.2 Mirovanje štipendijskega razmerja	46
6.3 Prenehanje štipendijskega razmerja	46
6.4 Vrnitev državne štipendije in neupravičeno priznana državna štipendija	47
6.5 Sprememba okoliščin	47

7 ZAKLJUČEK	49
LITERATURA IN VIRI	51
PRILOGE	54

KAZALO PONAŽORITEV

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Primerjava izdanih odločb na letni ravni za Slovenijo in za CSD Nova Gorica	39
Graf 2: Primerjava števila izdanih odločb po ZŠtip in ZUPJS za polletno obdobje.....	40

KAZALO SLIK

Slika 1: Izrek po ZŠtip oziroma primer izreka pozitivne odločbe.....	32
Slika 2: Izrek po ZUPJS oziroma primer izreka negativne odločbe.....	32
Slika 3: Pouk o pravnem sredstvu po ZŠtip	33
Slika 4: Pouk o pravnem sredstvu po ZUPJS.....	34

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primer velikosti primerne stanovanja.....	28
Tabela 2: Osnovna državna štipendija brez dodatkov.....	36
Tabela 3: Dodatek za prevoz	38
Tabela 4: Število izdanih odločb na CSD Nova Gorica v letu 2011 po ZŠtip.....	38
Tabela 5: Število izdanih odločb za celotno Slovenijo za 2011 po ZŠtip.....	38
Tabela 6: Število izdanih odločb na CSD Nova Gorica po ZUPJS od 1. 1. 2012 do 30. 6. 2012.....	40

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Primer odločbe po ZŠtip	54
Priloga 2: Primer odločbe po ZUPJS (preden je prišel v veljavo ZUJF).....	58

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CSD	Center za socialno delo
SCSD	Skupnost centrov za socialno delo
EU	Evropska unija
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
RS	Republika Slovenija
ZSV	Zakon o socialnem varstvu
ZZ	Zakon o zavodih
ZŠtip	Zakon o štipendiranju
ZZZDR	Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih
ZUPJS	Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev
ZUJF	Zakon o uravnoteženju javnih financ
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZDSS-1	Zakon o delovnih in socialnih sodiščih
ZUP	Zakon o splošnem upravnem postopku
ZDU-1	Zakon o državni upravi

1 UVOD

V ustavi je zapisano, da je Slovenija socialna država. Ta vloga naše države se čedalje bolj poudarja, saj neugodne življenjske razmere zaradi trenutne gospodarske in ekonomske krize ljudem onemogočajo normalno življenje. V Sloveniji vsi zaposleni in samozaposleni plačujejo prispevke, ki grejo v sistem socialne varnosti, iz katerega se črpa pomoč potrebnim. Problem se pojavlja že tukaj, saj je zaradi nastale krize vedno manj zaposlenih, ki bi plačevali prispevke, in vedno več brezposelnih, ki pomoč potrebujejo. Socialna varnost je pravica vsakega človeka, s katero se mu zagotavlja materialna varnost, ko si sam ne more zagotoviti dohodka ali iz določenih drugih razlogov doživlja stisko in si ne more zagotoviti preživetja. Temelji tako na pravičnosti, solidarnosti kot tudi na načelih enake dostopnosti. Socialna varnost ne pomeni le materialnih dajatev, temveč gre tudi za vse druge oblike socialne pomoči tistim, za katere se ugotovi, da jo potrebujejo zaradi osebnih problemov ali iz katerih drugih razlogov. Gre tudi za zagotavljanje in ohranjanje dostojanstva ter za posameznikom prilagojene ukrepe. Okoliščine posameznika prisilijo, da ko si sam ne more pomagati, poišče pomoč drugje. Takšnih ljudi je vedno več, saj situacija v naši državi ni rožnata in ni naklonjena blaginji svojih prebivalcev.

Nova socialna zakonodaja, ki je začela veljati z letošnjim letom, zadeve še bolj zaostruje. Cilj samega Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev je zagotoviti večjo pravičnost in preprečevanje zlorab, saj se prejemki ne znižujejo, spreminjajo se le kriteriji za pridobitev posamezne pravice. Ti kriteriji povzročajo, da marsikdo ni več upravičen do določene pravice, katero mu je stara zakonodaja omogočala. Po eni strani zakon nudi pravilnejše razdeljevanje socialnih transferjev, saj sistem pridobivanja teh pravic omogoča vpogled v stanje posameznika, ki lahko razkrije, da posameznik denarne socialne pomoči sploh ne potrebuje. Po drugi strani pa so postavljena merila za nekatere pravice tako nizka oziroma tako zapletena, da tudi tisti, ki bi takšno pomoč res potrebovali, ne pridejo v izbor. Na področje sociale posega tudi Zakon o uravnoteženju javnih financ, v veljavi od prvega junija letos dalje, ki zaradi izrednih razmer v državi deloma še bolj krči pravice in posega v človekovo blaginjo. Med socialne transferje spada tudi državna štipendija, o kateri sem pisala v diplomski nalogi.

Za izbrano temo diplomske naloge sem se odločila, ker me zanima področje socialne varnosti. S sprejetjem Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev se je na tem področju veliko spremenilo, zato se mi je tema zdela dovolj aktualna, da sem zadevo vzela pod drobnogled. Ker celotna zakonodaja opredeljuje vrsto pravic in zajema širše področje, sem izbrala ožjo temo, temo pridobivanja državne štipendije. V diplomskem delu sem skušala prikazati, kakšen je celotni postopek pridobitve državne štipendije in v čem ga nova zakonodaja spreminja. Po teoretičnih domnevah bo upravičencev za državno štipendijo manj kot prej, saj nastale spremembe vplivajo predvsem na pogoje za

pridobitev oziroma na upoštevanje materialnega položaja. Poudarek je tudi na tem, na kaj mora biti stranka pri uveljavljanju pravice do državne štipendije pozorna, saj je med prebivalci čedalje več pomanjkanja denarja in zato jih vedno več išče pravice, ki bi jim pomagale v vsakdanjem življenju.

Diplomsko delo se začne z opisom dela centra za socialno delo kot prvostopenjskega organa pri odločanju o pravici do državne štipendije, nekaj besed pa je namenjenih javnim pooblastilom, saj je center za socialno delo tudi nosilec javnega pooblastila. Nadaljuje se s podrobnejšim opisom novosti, ki jih prinaša Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev v celoti. Sledi opis ključne zakonodaje na področju državne štipendije in nekaj splošnih dejstev o državni štipendiji sami. Potem je pojasnjeno, kdo so upravičenci do državne štipendije in da se postopek pridobitve državne štipendije začne na pobudo stranke, ko vloži vlogo. Diplomsko delo se nadaljuje z razčlenitvijo postopka na ugotovitveni in dokazni postopek, ki pripelje do izdaje odločbe, ključnega dokumenta pri pridobivanju državne štipendije. Tekom celotnega postopka je poudarjena tudi subsidiarna uporaba Zakona o upravnem postopku, ki je pravna podlaga za vse upravne postopke. V primeru, da stranke z odločbo niso zadovoljne, lahko zoper njo vložijo pritožbo. Drugostopenjski organ, ki rešuje pritožbe, v kolikor jih ne razreši že pristojni center za socialno delo, je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Nato so predstavljeni še ključni elementi pridobivanja državne štipendije, ki jih je dobro vedeti, kot na primer, kdaj gre državna štipendija v mirovanje ali preneha in kako vplivajo spremembe na obstoječe štipendijsko razmerje. Junija letošnjega leta sem na Centru za socialno delo Nova Gorica opravljala obvezno študijsko prakso, zato sem v diplomsko delo vnesla tudi nekaj konkretnih števil, ki sem jih tam pridobila. V obliki grafov in tabel je prikazano število obravnavanih vlog za državno štipendijo za omenjeni center za socialno delo in za celotno Slovenijo za leto 2011 ter število obravnavanih vlog za državno štipendijo na Centru za socialno delo Nova Gorica v prvem polletju letošnjega leta. Rezultate bom skušala med seboj primerjati, čeprav bo realna primerjava možna šele po izteku letošnjega leta.

Z diplomskim delom sem skušala potrditi hipotezo, da so novi pogoji za pridobitev državne štipendije ostrejši in zahtevnejši ter da bo zaradi tega štipendistov z državno štipendijo manj.

Pri izdelavi diplomskega dela sem uporabila tako metodo analize kot tudi primerjalno metodo. Razčlenila sem celotni postopek pridobivanja državne štipendije in analizirala posamezne dele, ravno tako pa obenem na podlagi sprememb tudi primerjala sam postopek pred in po sprejetju nove zakonodaje. Pri pripravi so mi bili v pomoč razni knjižni in elektronski viri, večinoma seveda zakoni in pravilniki.

2 CENTER ZA SOCIALNO DELO

2.1 CENTER ZA SOCIALNO DELO

Center za socialno delo (v nadaljevanju CSD) je ustanovljen s strani države (vlade) kot javni socialnovarstveni zavod z namenom izvajati in zagotavljati socialno varstvo, saj je ne le strokovno usposobljen, temveč tudi tehnično in kadrovsko opremljen za izvajanje socialne varnosti. Ukvarja se z nalogami, ki so centrom za socialno delo z zakonom poverjene kot javna pooblastila, in z nalogami, ki jih nalagajo nekateri drugi predpisi. Ravno tako lahko center za socialno delo opravlja tudi storitve socialne preventive, pomoči družini na domu, prve socialne pomoči in tudi organizira akcije za socialno ogrožene skupine prebivalstva. Center za socialno delo lahko za občino opravlja tudi delo storitve osebne pomoči in pomoči družini na domu (Zakon o socialnem varstvu, Uradni list Republike Slovenije (v nadaljevanju RS), št. 54/92, 56/92 popr., 42/99, 1/99-ZNIDC, 41/99, 36/00-ZPDZC, 54/00-ZUOPP, 26/01, 110/02-ZIRD, 2/04, 7/04 popr., 36/04-UPB1, 105/06, 114/06-ZUPTG, 3/07-UPB2, 23/07 popr., 41/07 popr., 61/10 ZSVarPre, 62/10-ZUPJS; v nadaljevanju ZSV, 49. člen).

Država je sprejela ogromno zakonov in predpisov, s katerimi skuša zagotavljati storitve in ukrepe za preprečevanje ter odpravljanje stisk in težav posameznikov, družin in posebnih skupin ljudi, ki potrebujejo pomoč. Na podlagi 52. člena Zakona o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91, 45/94, 8/96, 18/98, 36/00-ZPDZC, 127/06-ZJZP; v nadaljevanju ZZ) je bila konec leta 1996 ustanovljena Skupnost centrov za socialno delo Slovenije (v nadaljevanju SCSD), ki je nastala s sklepom skupščine Skupnosti centrov za socialno delo Slovenije. Tako se v SCSD na področju Republike Slovenije povezuje kar 62 centrov za socialno delo. Skupnost CSD Slovenije ima po podlagi 68.c-člena ZSV javno pooblastilo, da določa katalog nalog, ki jih izvajajo centri za socialno delo, ter določa standarde in normative za izvajanje posameznih vrst nalog (SCSD, 2012).

Tako centri za socialno delo opravljajo dve vrsti temeljnih nalog, in sicer v prvi vrsti na podlagi materialnih podlag poskrbijo za socialno varstvo, preko javnih pooblastil pa tudi odločajo kot državni organi o pravicah in obveznostih strank. Po katalogu javnih pooblastil opravlja CSD mnogo nalog z različnih področij: varstvo otrok in družine, varstvo odraslih, materialna pomoč, prva socialna pomoč, pomoč družini, koordinacija v pluralni mreži na ravni razvijanja skupnosti, koordinacija v pluralni mreži na ravni storitev, osebna pomoč, povezovanje sistema na lokalni ravni, spodbujanje novih programov, organizacija strokovne podpore izvajalcem iz nevladnega in zasebnega sektorja, regijska koordinacija

za obravnavo nasilja v družini, regijska koordinacija izvajalcev nadomestne zaporne kazni (SCSD, 2012).

Vse storitve, ki jih opravlja CSD, so opredeljene v Pravilniku o standardih in normativih za izvajanje storitev na področju socialnega varstva (Uradni list RS, št. 52/95, 2/98, 61/98, 19/99, 28/99 popr., 127/03, 125/04, 120/05, 90/08, 45/10). Možnost strokovne pomoči nudijo uporabniku, ki se prostovoljno vključi v reševanje socialne stiske, težav in problemov.

Prva socialna pomoč je pomoč pri prepoznavanju in opredelitvi socialne stiske posameznika. Na podlagi ocene možnih rešitev strokovni delavec seznaní posameznika z možnimi storitvami in dajatvami socialno varstvene narave. Posameznika se ravno tako seznaní o mreži in programih izvajalcev, ki nudijo te socialnovarstvene storitve in dajatve (ZSV, 12. člen).

Osebna pomoč je pomoč, ki jo center nudi posameznikom, ki so iz različnih vzrokov v stiski, njihove težave pa nakazujejo, da bi jim ustrezna strokovna pomoč omogočila normalno življenje. V sklopu osebne pomoči strokovni delavec posamezniku nudi svetovanje, vodenje in urejanje glede na dogovor, ki je sklenjen med uporabnikom in izvajalcem osebne pomoči. Osebna pomoč je odvisna od vrste težave in sposobnosti upravičenca do nje, z dogovorom pa se uporabnik zaveže k aktivnemu vključevanju v reševanje svojega problema (Pravilnik o standardih in normativih za izvajanje storitev na področju socialnega varstva, 4. člen).

Pomoč družini zajema pomoč družini na domu, pomoč družini za dom in socialni servis. Pomoč družini na domu je socialna oskrba upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ali v kateremkoli drugem primeru, ko lahko socialna oskrba na domu nadomesti institucionalno varstvo. Pomoč družini na domu se ponudi uporabnikom, ki se soočajo s socialno stisko zaradi neurejenih odnosov v družini in so takšni problemi rešljivi le s spremembami v družini kot celoti. CSD v tem primeru uporabnikom nudi razna svetovanja. Socialni servis pa zajema pomoč pri hišnih in drugih opravilih v primeru bolezni, invalidnosti, starosti, v primeru rojstva otroka, v primeru nesreč ali v drugih primerih, ko se takšna pomoč potrebuje za vključitev osebe v vsakdanje življenje (ZSV, 15. člen).

Organi, ki sestavljajo center za socialno delo:

- svet zavoda;
- direktor zavoda;
- strokovni svet zavoda.

Svet zavoda je organ, ki upravlja zavod. Sestavljen je iz predstavnikov ustanovitelja, delavcev in predstavnikov lokalne skupnosti. Podrobnejša razmerja med predstavniki in

sestavo v svetu zavoda določi ustanovitelj z aktom o ustanovitvi, kjer določi tudi način imenovanja oziroma izvolitve članov sveta (ZSV, 55. člen).

Poslovodno funkcijo opravlja direktor zavoda, katerega mandat traja 5 let, imenuje in razrešuje pa ga svet centra s soglasjem ministra, pristojnega za socialno varstvo, po predhodnem mnenju pristojnega organa lokalne skupnosti, v kateri ima center sedež. Naloga direktorja je, da organizira in vodi strokovno delo in poslovanje CSD, določa poslovno politiko in ukrepe za izpolnitev ciljev zavoda ter zastopa in predstavlja CSD (ZSV, 56. člen).

Strokovni svet zavoda je kolegijski strokovni organ CSD, katerega način, sestavo in naloge določa statut ali pravila zavoda z aktom o ustanovitvi. Sestavljen je iz strokovnih delavcev in direktorja CSD, ki strokovni svet tudi vodi in organizira (ZSV, 58. člen).

2.2 PRISTOJNOST CENTROV ZA SOCIALNO DELO

Pristojnost je definirana kot zakonsko določeno pooblastilo in dolžnost, saj je pristojnost hkrati odgovornost in upravičenje, da organ v določeni zadevi odloči. Organ ima torej v skladu s predpisi pravico, da nalogo z njegovega delovnega področja opravi, obenem pa ima tudi dolžnost, da vodi postopek in sprejme odločitve. To pomeni, da naloge ne more odkloniti niti je preložiti na druge organe, ravno tako pa ne sme sprejeti pristojnosti drugih organov v nasprotju z zakonodajo (Jerovšek, Kovač, 2010, str. 69).

Pomen pristojnosti ali kompetence je v tem, da se za vsako posamezno upravno zadevo določi organ, ki je edini pooblaščen za odločanje v upravni zadevi. Gre za načelo izključne pristojnosti, saj odločanje nepristojnega organa pomeni nezakonnost v postopku. S pristojnostjo se namreč določata področje dela – govorimo o stvarni pristojnosti, in območje delovanja organa – govorimo o krajevni pristojnosti (Grafenauer, Breznik, 2005, str. 113–114).

Ločimo dve pristojnosti:

- stvarna pristojnost: organ odloča na določenem upravnem območju (sem spadajo šolske, gradbene, davčne, razlastitvene zadeve itd.);
- krajevna pristojnost: organ odloča na določenem območju ali teritoriju (v tem primeru govorimo o območju upravne enote, davčnega urada, občine ali države).

Poleg teh dveh pristojnosti poznamo še funkcionalno in personalno pristojnost. Personalna pristojnost je pooblastilo uradni osebi, da lahko opravlja posamezna dejanja v postopku, da postopek lahko vodi oziroma da o zadevi tudi izda odločbo. Funkcionalna pristojnost pa pomeni neko natančnejšo opredelitev stvarne pristojnosti (Jerovšek, 2007, str. 57).

Stvarna pristojnost podrobneje določa področje dela, to je v katerih po vsebini določenih upravnih zadevah sme oziroma mora organ opravljati predpisane naloge – voditi postopek in odločati. Ta pristojnost je določena s predpisi, ki urejajo posamezno upravno področje (materialni predpisi – v našem primeru Zakon o štipendiranju, Uradni list RS, št. 59/07, 40/09 in 62/10-ZUPJS; v nadaljevanju ZŠtip), ali z organizacijskimi predpisi, s katerimi sta določena organizacija in delovno področje posameznega organa (Grafenauer, Breznik, 2005, str. 114).

Krajevna pristojnost se opredeljuje znotraj stvarne pristojnosti in opredeljuje, na katerem območju ali teritoriju sme oziroma mora posamezni organ izmed vseh stvarno pristojnih delovati oziroma odločati in opravljati druge predpisane naloge. Za krajevno pristojnost je odločilno območje, na katerem ima organ tako dolžnost kot pravico opravljati naloge iz svoje stvarne pristojnosti. V primeru državne štipendije se krajevna pristojnost določa po stalnem oziroma začasnem bivanju vlagatelja (Grafenauer, Breznik, 2005, str. 127–130).

Obstaja vrsta zakonov, ki urejajo določbe tako o stvarni kot o krajevni pristojnosti zaposamezna področja. V primeru področja socialnega varstva je center za socialno delo prvostopenjski organ, medtem ko na drugi stopnji nastopa Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) v vlogi pritožbenega in nadzorstvenega organa (Zakon o splošnem upravnem postopku, Uradni list RS, št. 70/00, 52/02, 73/04, 22/05-UPB1, 119/05, 24/06-UPB2, 105/06-ZUS-1, 126/07, 65/08, 48/09 popr., 8/10; v nadaljevanju ZUP, 16. člen).

O prepovedi prenosa (delegacije) pristojnosti govorimo, ko organ, ki je za zadevo pristojen, ne sme prenesti odločanja na drug organ, o prepovedi prevzema (devolucije) pristojnosti pa, ko višji organ, v našem primeru je to MDDSZ, ne sme prevzeti upravne zadeve iz pristojnosti nižjega organa, to je CSD (Jerovšek, 2005, str. 58).

Izjemoma je dovoljen prenos ali prevzem, če ga izrecno dovoljuje zakon. Tako recimo velja po ZUP, da o zadevi odloča organ druge stopnje, če prvostopenjski organ ne odloči v predpisanem roku niti s pozitivno niti z negativno odločbo, kar se šteje kot molk organa. Po 18. in 222. členu ZUP lahko nadzorstveni organ vzame pristojnost prvostopenjskemu organu kot fakultativni prevzem, če zadeve prvostopenjski ni rešil pravočasno niti v roku, ki mu ga je drugostopenjski organ naložil po izteku instruktorskega roka (instruktorski rok je napotilo organu, naj v določenem roku opravi določeno procesno dejanje) (Jerovšek, Kovač, 2010, str. 74 in str. 129).

2.3 JAVNA POOBLASTILA

Centri za socialno delo delujejo kot nosilci javnih pooblastil. Javno pooblastilo je vrsta pooblastila subjektu, ki organizacijsko ni vključen v državno upravo ali upravo lokalne

skupnosti in služi za opravljanje nalog državne uprave ali uprave lokalne skupnosti. Z javnim pooblastilom pride do izvajanja državnih nalog izven upravnih organov, saj so naloge prenesene na organizacije in posameznike izven organizacijske strukture državne uprave. Podelitev javnega pooblastila je oblika upravne dekoncentracije, saj se pristojnosti izvrševanja selijo izven državne uprave, ne pomeni pa politične decentralizacije, ki pomeni prenos oblasti. Javno pooblastilo dobijo subjekti, ki so strokovno, tehnično in kadrovske opremljeni za izvajanje določene upravne naloge. Navadno se javno pooblastilo zaupa subjektom, ki se ukvarjajo z dejavnostjo, ki je v povezavi z upravno zadevo. Namen javnih pooblastil je zagotavljanje večje racionalnosti in učinkovitosti izvajanja upravnih nalog (Virant, 2004, str. 117).

Javno pooblastilo vključuje na podlagi 121. člena Ustave RS prenos javnih nalog, določen z zakonom ali na podlagi zakona. To pomeni, da naloge uprave delegira državni zbor in jih ne prenaša uprava sama. Pri izvajanju javnih pooblastil je ključnega pomena, da nosilci javnih pooblastil delujejo kot državna uprava v razmerju do posameznika kot stranke v postopkih, ki jih opravljajo (Kovač, 2007, str. 119).

Javno pooblastilo lahko zajema pooblastila osebam javnega prava kakor tudi osebam zasebnega prava za opravljanje vseh vrst upravnih nalog razen inšpekcijskega nadzorstva (Zakon o državni upravi, Uradni list RS, št. 52/02, 56/03, 83/03-UPB1, 45/04-ZdZPKG, 61/04, 97/04-UPB2, 123/04, 24/05-UPB3, 93/05, 113/05-UPB4, 126/07-ZUP-E, 48/09, 8/10-ZUP-G, 8/12-ZVRS-F, 21/12; v nadaljevanju ZDU-1, 10. člen).

Specializirane osebe javnega prava lahko pridobijo pooblastilo za:

- izdajanje splošnih pravnih aktov, ki imajo pomen in naravo predpisov – običajno so to pravilniki;
- vodenje upravnih postopkov in izdajanje upravnih odločb;
- opravljanje materialnih dejanj (kot na primer opravljanje posameznih dejanj v upravnem postopku ali vodenje evidenc);
- opravljanje nadzora nad izvrševanjem predpisov (Kovač, 2007, str. 119).

Statusne oblike za izvajanje javnih pooblastil so javne agencije, javni skladi, zbornice z obveznim članstvom in nekateri javni zavodi (Virant, 2009, str. 121).

Javni zavodi so statusne oblike za izvajanje dejavnosti na različnih področjih, kot so zdravstvo, šolstvo, kultura, znanost in podobno. Pri nas so javni zavodi glede strukture podobni ustanovam, čeprav to ni izrecno navedeno. Kot ustanovitveno premoženje zakon zahteva le sredstva, potrebna za ustanovitev in začetek dela zavoda, glede odgovornosti javnega zavoda pa velja, da lahko ustanovitelj svojo odgovornost izključi (Trstenjak, 2003, str. 76).

Najpogostejša statusna oblika za izvajanje javnega pooblastila je javna agencija. Nejasna je razmejitev med zavodom in skladom, tako da se nekatere pristojnosti teh dveh statusnih oblik za izvajanje javnih pooblastil prekrivajo. Javna agencija je ustanovljena za opravljanje upravnih nalog v skladu s posebnim zakonom, ki ureja javne agencije za učinkovitejše in smotrnejše opravljanje upravnih nalog, kot bi bilo v primeru opravljanja nalog v upravnem organu, zlasti če se lahko opravljanje upravnih nalog v celoti ali vsaj pretežno financira z upravnimi taksami oziroma plačili uporabnikov. Ustanovi se tudi, če glede na naravo oziroma vrsto nalog ni potreben ali ni primeren stalni neposredni politični nadzor nad opravljanjem nalog (Trstenjak, 2003, str. 77 in str. 102).

Javni skladi so ustanovljeni z namenom upravljanja javnega premoženja, ki ga država ali lokalna skupnost nameni za zagotavljanje javnega interesa. Lahko se ustanovijo kot javni nepremičninski skladi (ustanovljeni z namenom poslovanja z nepremičninami), javni finančni skladi (vzpodbujanje z dajanjem kreditov oziroma poroštev ali drugih oblik spodbujanja razvoja) ali javne ustanove (ustanovljene z namenom vzpodbujanja razvoja in ustvarjalnosti na posameznih področjih z dodeljevanjem nagrad). Zbornice z obveznim članstvom navadno izdajajo dovoljenja in licence, vodijo evidence, vodijo disciplinske postopke za odvzem licence in drugo. Javni zavodi so ustanovljeni za izvajanje javnih služb na področju zdravstva, vzgoje in izobraževanja, kulture, socialnega varstva, znanosti in raziskovanja (Virant, 2009, str. 123–125).

»Odločanje o pravicah, pravnih koristih in obveznostih strank v upravnem postopku, torej izdajanje konkretnih upravnih aktov v posamičnih zadevah, je najpogostejša oblika javnega pooblastila, poleg izdaje splošnih aktov in opravljanja materialnih dejanj (Jerovšek, Kovač, 2007, str. 29).« Ko je upravna zadeva definirana po področnem zakonu, nam ta definicija pove, kdaj gre za javno pooblastilo. Seveda pa nosilci javnih pooblastil po načelu subsidiarnosti vodijo postopek in odločajo pretežno po ZUP, le v zvezi s posameznimi vprašanji postopka uporabljajo postopkovne določbe področnih zakonov. ZUP omenja za nosilce javnih pooblastil posebnosti, kot so na primer pravne podlage dela in pristojnosti, tako določa podelitev javnega pooblastila za odločanje in postopanje v upravnih zadevah na podlagi zakona. V 232. in 233. členu pa ZUP glede pristojnosti pravi, da v primeru nosilca javnega pooblastila kot prvostopenjskega organa na drugi stopnji odloča z zakonom določen organ in če področni zakon ne določa, kateri je ta drugostopenjski organ, je to stvarno pristojno ministrstvo (Jerovšek, Kovač, 2008, str. 29–35).

Centri za socialno delo poleg socialnovarstvenih storitev opravljajo tudi upravne naloge, zato imajo status javnega zavoda. Pri izvajanju javnih pooblastil so pravno vezani, torej mora imeti njihovo delovanje podlago v zakonu. Nadzor nad zakonitostjo njihovega delovanja izvaja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Centri za socialno delo izvajajo izmed možnih pooblastil vodenje upravnih postopkov, izdajanje upravnih odločb in opravljanje materialnih dejanj, kot je na primer vodenje evidenc (Virant, 2009, str. 121 in str. 125).

3 ZAKON O UVELJAVLJANJU PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV

3.1 SPLOŠNO O ZAKONU O UVELJAVLJANJU PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12-ZUJF; v nadaljevanju ZUPJS) je državni zbor Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) sprejel že 15. julija 2010, v veljavo pa je stopil s 1. 1. 2012. ZUPJS ureja uveljavljanje pravic iz socialnih transferjev, kar zajema vrste denarnih prejemkov, subvencije in plačila, meje dohodkov, ki se upoštevajo pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, ki so odvisne od materialnega položaja, enoten način ugotavljanja materialnega položaja, višino določenih pravic iz javnih sredstev in postopek njihovega uveljavljanja. Po 2. členu tega zakona se pravice iz javnih sredstev uveljavljajo po načelih enotnosti, pravične razdelitve javnih sredstev, ekonomičnosti, ciljne usmerjenosti prejemkov in po načelu spoštovanja človekovega dostojanstva. Med denarne prejeme štejejo otroški dodatek, denarno socialno pomoč, varstveni dodatek in državno štipendijo, med subvencije uvrščamo znižanje plačila za programe vrtcev, dodatno subvencijo malice za učence in dijake, subvencijo kosila za učence, subvencijo prevoza za dijake in študente in subvencijo najemnine, med plačila pa spadajo oprostitve plačil socialnovarstvenih storitev, prispevki k plačilu sredstev, namenjeni za plačilo oziroma doplačilo pravic družinskega pomočnika, pravica do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev in pravica do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje za državljane RS s stalnim prebivališčem v RS, ki niso zavarovanci z drugega naslova.

Nova zakonodaja je prinesla enotno vstopno točko, saj se sedaj vse pravice iz javnih sredstev uveljavljajo pri centru za socialno delo. Prej so se nekatere pravice uveljavljale na primer v šoli (subvencija šolske prehrane), pri prevozniku (subvencija prevoza) oziroma pri občini (obvezno in dodatno zdravstveno zavarovanje), sedaj pa se lahko vse pravice uveljavlja na enem mestu. Za uveljavljanje pravice do državne štipendije in subvencije prevoza za polnoletne dijake in študente (ki so sami, brez otrok in želijo prejemati državno štipendijo na svoj transakcijski račun) je na voljo obrazec za polnoletne dijake in študente za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev. Vse ostale pravice iz javnih sredstev, vključno z državno štipendijo, za katero lahko po novem uveljavlja pravico tudi starš otroka, ki mu pripada državna štipendija, pa se uveljavlja na obrazcu za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev. Pogoji za pridobitev državne štipendije se še vedno gledajo glede na dijaka/študenta, ki v prilogi 3 obrazca za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev podpiše pooblastilo vlagatelju, torej svojemu staršu, za uveljavljanje pravice do državne štipendije. Center za socialno delo po 34. členu ZUPJS odloča o pravicah iz javnih sredstev po zakonu o splošnem upravnem postopku, če posamezna vprašanja po ZUPJS niso

drugače urejena. Glede na to, da se pravice iz 5. in 6. člena ZUPJS uveljavljajo z enotno vlogo, določa drugi odstavek 37. člena ZUPJS, da tudi center za socialno delo odloči o teh pravicah z eno odločbo. Med opravljanjem študijske prakse v mesecu juniju na Centru za socialno delo Nova Gorica sem opazila, da se v praksi dogaja, da se izdaja za vsako pravico svojo odločbo, tudi če se jih uveljavlja z enotno vlogo.

Nova enotna vstopna točka prinaša tudi probleme glede sprememb pristojnosti. Omenjeno je že bilo, da so se nekatere pravice prenesle od prej pristojnih organov na centre za socialno delo. Problemi nastajajo glede vlog, vloženih v letu 2011 na prej pristojne organe, saj je pristojnost procesni pogoj za uvedbo in izvedbo postopka, spor o pristojnosti pa je treba hitro rešiti. V primeru, da bi nepristojni organ prejel vlogo, za katero od 1. 1. 2012 dalje ni več pristojen, v vlogi pa bi bil naveden kot organ za priznanje pravice in je bila vloga oddana več mesecev pred zakonsko opredelitvijo oddaje vlog (za ZUPJS je bilo določeno, da se vloge lahko oddajajo od 1. 12. 2011 dalje, v tem primeru govorimo o vlogah, oddanih recimo v juniju ali oktobru 2011), potem bi moral le-to odstopiti pristojnemu organu. Pristojni organ bi takšne vloge zaradi prežgodnje vložitve zavrgel (Kovač, Remic, 2012, str. 7–8).

Spremembe, ki jih je prinesel ZUPJS, posegajo tudi na področje višine nekaterih prejemkov (tako na primer višji otroški dodatek za mladoletne otroke, ki so dijaki, ker so po novi zakonodaji izgubili pravico do državne štipendije), vendar je glavna novost ZUPJS, da se poleg dohodkov upošteva tudi premoženje (kamor spadajo nepremičnine, vozila in denarna sredstva), saj ZUPJS uveljavlja enotna merila za vse pravice iz javnih sredstev. S tem se omogoča pravičnejše razdeljevanje socialnih transferjev in preprečevanje zlorab ter zagotavljanje pomoči tistim socialno ogroženim, ki jo najbolj potrebujejo.

36. člen ZUPJS določa, da o pravicah iz javnih sredstev odloča center za socialno delo, ki je krajevno pristojen za odločanje po predpisih o socialnem varstvu. Če je ugotovitev krajevnosti pristojnosti po teh predpisih nemogoča, se krajevna pristojnost dodeli tistemu centru za socialno delo, ki je za osebo oziroma osebe o pravicah po tem zakonu že odločal.

3.2 VRSTNI RED UVELJAVLJANJA PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV

Glavna novost nove zakonodaje je vrstni red uveljavljanja pravic. 7. in 8. člen ZUPJS določata vrstni red uveljavljanja pravic iz javnih sredstev, in sicer se denarni prejemki uveljavljajo po naslednjem vrstnem redu: 1. otroški dodatek, 2. denarna socialna pomoč, 3. varstveni dodatek, 4. državna štipendija. V kolikor vlagatelj sam ne upošteva vrstnega reda, ga center za socialno delo opozori na neupoštevanje vrstnega reda in na posledice le-tega. Če vlagatelj kljub temu ne upošteva vrstnega reda v določenem roku, se mu denarni prejemek, katerega ni uveljavljal in je na vrsti pred denarnim prejemkom, za katerega stranka uveljavlja pravico, vseeno upošteva v višini, kot da bi bil dodeljen. Gre

za fiktivni izračun določenega denarnega prejema. Vrstni red se upošteva samo za denarne prejeme, ne pa tudi za subvencije in oprostitve plačil. Vrstni red uveljavljanja pravic je pomemben samo v primeru, ko oseba izpolnjuje pogoje za pridobitev več pravic, saj se te med seboj izključujejo, in tako pridobi pravico, ki je prej na vrsti oziroma se upošteva, kakor da bi jo dobila, če je ne želi uveljavljati. Če oseba do določenih pravic ni upravičena, se ji tudi ne upoštevajo.

Vrstni red uveljavljanja pravic se sicer nanaša na postopek, vendar enotni postopek šele osmisli. Enotni postopek je opredeljen kot skupni le zaradi enotne vloge in ne celotnega, čeprav pretežno istega dejanskega stanja, od katerega je odvisno priznavanje pravic po ZUPJS. Vrstni red uveljavljanja pravic nakazuje na varstvo in težo teh pravic, saj je najprej poskrbljeno za otroke, nato za najbolj socialno ogrožene in upokojene, zatem šele za dijake in študente (Kovač, Remic, 2012, str. 3).

Za osebo, ki vloži prošnjo za pridobitev državne štipendije, se preverijo vsi trije denarni prejemi. Tako se preverja, ali oseba ustreza tudi pridobitvi otroškega dodatka, denarne socialne pomoči in varstvenega dodatka. Na primer za študentko, ki prihaja iz socialno ogrožene družine, se preverja vse denarne prejeme. Do otroškega dodatka ni upravičena, saj nima otrok, ustreza pa pogojem za pridobitev socialne denarne pomoči. Če se po pozivu ne odloči uveljavljati pravice do denarne socialne pomoči, se ji fiktivno upošteva, kakor da bi jo dobila, kar vpliva na višino pridobljene državne štipendije. Ravno tako se preveri, ali ustreza pridobitvi varstvenega dodatka (sicer namenjen kot dopolnilo k pokojnini starejšim od 63 let za ženske in 65 let za moške ali invalidom prve kategorije), do česar ni upravičena, v kolikor ne predloži dokazila, da je trajno nezaposljiva ali trajno nezmožna za delo, čemur zadošča potrdilo o invalidnosti I. kategorije.

4 DRŽAVNA ŠTIPENDIJA

4.1 PRAVNE PODLAGE

Temeljni pravni vir, ki ureja področje državnih štipendij, je Zakon o štipendiranju, ki določa, kdo so upravičenci do državnih štipendij in kateri so pogoji za pridobitev, višino štipendije in vire financiranja, postopke v zvezi s štipendijo, vodenje evidenc in nadzor nad izvajanjem tega zakona. Zakon o štipendiranju je bil sprejet 21. junija 2007, v uporabo je prišel 1. septembra 2008. Ta zakon je državne štipendije obdržal v socialni kategoriji štipendij, prej imenovane republiške štipendije. Odločanje o državnih štipendijah se je takrat preneslo z zavodov za zaposlovanje na centre za socialno delo. Poleg krovnega zakona se na področju državnih štipendij uporabljata še Pravilnik o dodeljevanju državnih štipendij in Pravilnik o načinu upoštevanja dohodkov pri ugotavljanju upravičenosti do otroškega dodatka, državne štipendije, znižanega plačila vrtca, subvencije malice za dijake in študente, subvencije kosila za učence, subvencije prevozov za dijake in študente, oprostitve plačila socialnovarstvenih storitev in prispevka k plačilu družinskega pomočnika, ki je bil sprejet 18. novembra 2011 na podlagi petega odstavka 15. člena ZUPJS, ki podrobneje opredeljuje upoštevanje dohodka pri teh pravicah.

Kakor že omenjeno, na področju državnih štipendij prinaša ogromno sprememb tudi ZUPJS. Pravica do državne štipendije se uveljavlja tudi v skladu z Zakonom o splošnem upravnem postopku, če ZŠtip ne določa drugače, saj je namreč na tem področju predpisan poseben upravni postopek, v katerem se primarno postopa po določbah posebnega zakona, po določbah ZUP pa v vseh ostalih vprašanjih, ki niso urejena v posebnem zakonu, v našem primeru v ZŠtip. Glede procesnih vprašanj, ki torej niso urejena z ZŠtip, se dopolnilno ali subsidiarno uporabljajo pravila ZUP. S posebnim upravnim postopkom se ureja le posamezna postopkovna vprašanja in ne postopek v celoti.

Splošna pravila upravnega postopka v vseh upravnih zadevah na vseh upravnih področjih ureja ZUP. Pri uveljavljanju katerekoli upravnopravne pravice, pravne koristi ali obveznosti se po naši ureditvi nikoli ne uporablja samo ZUP, ampak vsaj področni predpisi, ravno tako pa ZUP nikoli ni izključen, saj se lahko uporablja podrejeno (Jerovšek, Kovač, 2010, str. 16–17).

Na prvi stopnji odloča o državnih štipendijah krajevno pristojen center za socialno delo, na drugi stopnji nastopa MDDSZ, ki odloča o pritožbah zoper odločbe CSD, o sporih zoper ministrstvo pa pristojno delovno in socialno sodišče.

4.2 SPLOŠNO O DRŽAVNI ŠTIPENDIJI

Štipendije in spodbude za izobraževanje so namenjene spodbujanju izobraževanja, spodbujanju kadrovskega štipendiranja in spodbujanju sistema delovanja enotnih regijskih štipendijskih shem, ki temelji na vzajemnem odnosu med delodajalci na eni strani, ki so nosilci regijske štipendijske sheme, in državo na drugi, ki predstavlja izjemen pomen za razvoj regij in občin v Sloveniji. Cilj je, da bi upravičenci državne štipendije dosegli višjo izobrazbeno raven (ZŠtip, 2. člen).

V Sloveniji se podeljuje poleg državnih štipendij še kadrovske, Zoisove štipendije, štipendije za Slovence v zamejstvu in Slovence po svetu ter štipendije za državljane držav, s katerimi ima RS sklenjene dvostranske ali večstranske sporazume na področju izobraževanja oziroma podeljuje štipendije na podlagi vzajemnosti (ZŠtip, 5. člen).

Namen državne štipendije je tudi vzbuditi odgovornost upravičencev za šolanje in študij ter hkrati skrajšati dobo študija, saj predstavlja državna štipendija dopolnilni prejemek, namenjen kritju stroškov, ki nastanejo z izobraževalnim procesom (stroški bivanja v drugem kraju, stroški prehrane, prevoza, študijskega oziroma učnega gradiva ...) (MDDSZ, 2012).

4.3 UPRAVIČENCI IN SPLOŠNI POGOJI PRIDOBITVE DRŽAVNE ŠTIPENDIJE

Za štipendijo lahko zaprosi oseba s statusom dijaka/dijakinje, oseba s statusom študenta/šudentke ali udeleženci/udeleženke izobraževanja odraslih, ki izpolnjujejo ostale pogoje po ZŠtip (ZŠtip, 7. člen).

Po ZUPJS morajo biti upravičenci za državno štipendijo starejši od 18 let, torej v poštev ne pridejo več mladoletni dijaki (zanje lahko starši uveljavljajo otroški dodatek, katerega višina se zaradi tega, ker jim državna štipendija odpade, poviša).

ZUPJS v 23. členu določa, kdo so upravičenci do državne štipendije:

- državljani Republike Slovenije, ki so starejši od 18 let in izpolnjujejo druge pogoje po 9. členu Zakona o štipendiranju;
- osebe, katerih mesečni dohodek na osebo v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ne presega 64 % neto povprečne plače na osebo v istem obdobju.

Splošni pogoji za upravičence iz 8. člena ZŠtip, ki uveljavljajo pravico do državne štipendije, narekujejo, da upravičenec ob prvem vpisu v prvi letnik višješolskega ali visokošolskega izobraževanja oziroma ob vpisu na prvo, drugo ali tretjo stopnjo izobraževanja ne sme biti starejši od 26 let in hkrati ne prejema nobene druge štipendije (kadrovska štipendija, Zoisova štipendija, štipendija za Slovence v zamejstvu in Slovence po svetu), ne prejema štipendije ali drugih prejemkov za izobraževanje po drugih predpisih, ni v delovnem razmerju in ne opravlja samostojne registrirane dejavnosti in ni vpisan v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) (ZŠtip, 9. člen).

ZUPJS odpravlja 13. člen ZŠtip, ki je določal pogoje za pridobitev državne štipendije. Prej so bili do državne štipendije upravičeni tisti, pri katerih povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ni presegal 65 % minimalne plače v istem obdobju za tiste upravičence, ki so se šolali ali študirali v kraju svojega stalnega prebivališča, od 66 % do 68 % minimalne plače za tiste upravičence, ki so se šolali ali študirali izven svojega kraja prebivališča (po 11. členu Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij, ki sedaj ne velja več, 66 % za tiste z oddaljenostjo od kraja šolanja ali študija do 15 kilometrov, med 15 in 30 kilometrov je bil cenzus 67 % ter za tiste, ki študirajo ali se šolajo v kraju, oddaljenim nad 30 kilometrov, je bil cenzus 68 %) in 70 % minimalne plače na družinskega člana, če gre za kandidate, katerih sorojenci so osebe s posebnimi potrebami. Sedaj je ta meja enotna, in sicer 64 % neto povprečne plače (MDDSZ, 2012).

Zakon o uravnoteženju javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 55/12; v nadaljevanju ZUJF), ki je bil sprejet 30. maja 2012 in je začel veljati z 31. majem 2012, v 144. členu v začasnih ukrepih določa, da so ne glede na 23. člen in tretji odstavek 62. člena ZUPJS do začetka šolskega ali študijskega leta 2014/15 do državne štipendije upravičeni državljani Republike Slovenije, ki so starejši od 18 let in izpolnjujejo druge pogoje po zakonu, ki ureja štipendiranje, in pri katerih tudi povprečni mesečni dohodek na osebo v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ne presega 53 % neto povprečne plače na osebo v istem obdobju. Torej odpade peti dohodkovni razred za določen čas in se prehodno obdobje podaljša za eno leto.

Po stari zakonodaji so bili skladno z 8. členom ZŠtip upravičenci do štipendije glede na osebni status:

1. državljani Republike Slovenije;
2. Slovenci v zamejstvu in Slovence po svetu, kakor so opredeljeni v zakonu, ki ureja odnose Republike Slovenije s Slovenci zunaj njihovih meja za študij v RS;
3. državljani članic Evropske unije (v nadaljevanju EU) in Evropskega gospodarskega prostora ter njihovi družinski člani, ki jih določa zakon, ki ureja prebivanje tujcev, če imajo dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje v RS;

4. državljani članic EU ali Evropskega gospodarskega prostora, ki so bili zaposleni ali samozaposleni v RS, ter njihovi družinski člani, če imajo dovoljenje za prebivanje v RS;
5. državljani tretjih držav, ki imajo dovoljenje za stalno ali začasno bivanje v RS, in njihovi ožji družinski člani, kot jih določa zakon, ki ureja prebivanje tujcev.

ZUPJS prinaša v 8. členu ZŠtip spremembe. Ohranita se prvi in drugi odstavek, medtem ko tretji, četrti in peti prenehajo veljati, kar pomeni, da do državne štipendije niso več upravičeni tuji študenti, ki se šolajo v RS in niso državljani RS, ravno tako za državno štipendijo ne morejo več zaprositi državljani tretjih držav, ki so imeli dovoljenje za stalno ali začasno bivanje v RS in so izpolnjevali ostale pogoje po ZŠtip.

Približno 1.000 tujih študentov, največ iz držav bivše Jugoslavije, ki se izobražujejo v RS, je z letošnjim letom ostalo brez državnih štipendij, zato so študentje 17. januarja 2012 organizirali protest, s katerim so skušali opozoriti, da znanje nima državljanstva. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve jim je odgovorilo, da je za rešitev tega problema treba z bilateralnimi sporazumi vzpostaviti načelo reciprocitete in da bi bilo treba vprašanje socialne pomoči tujim študentom reševati kot razvojno pomoč drugim državam, kot spodbujanje internacionalizacije izobraževanja, spodbujanje meddržavnega sodelovanja na področju izobraževanja ali kot zmanjševanje primanjkljaja določenih poklicnih profilov, ne pa kot socialno vprašanje državljanov tretjih držav. Ministrstvo naj bi že preučevalo možnosti, po katerih bi lahko socialne težave tujih študentov, ki so štipendije izgubili, reševali preko razpisa Javnega sklada Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije (MMC, 2012).

Na protestni shod študentov se je odzval tudi rektor Univerze v Ljubljani, ki je napovedal rešitev problematike tujih študentov v treh korakih:

1. V obliki sklada v višini 150.000 evrov, ki je bil ustanovljen že v začetku tega leta s strani ljubljanske univerze. Denar naj bi dobili s pomočjo prispevkov slovenskih podjetij in posameznikov.
2. Sklad v sklopu Ad future (to je znanstveno-izobraževalna fundacija Republike Slovenije), ki bi omogočal internacionalizacijo slovenskih univerz in donacije tujim študentom.
3. Poskus spremembe zakonodaje. Šele ta rešitev naj bi bila zares trajna in bi poskrbela, da bi tuji študentje z zadovoljstvom in veseljem hodili študirat k nam (Siol, 2012).

Mednarodni študij pridobiva vedno večje razsežnosti. Tudi v Sloveniji število tujih študentov narašča, tako število študentov, ki celotni študij opravljajo pri nas, kot tudi

število študentov na izmenjavi. Naš izobraževalni sektor je povsod po svetu čedalje bolj znan (The Slovenia times, 2012).

Tudi vladanje in z njim povezana varnost v sodobni družbi po francoskem teoretiku Foucaultu dobita pomen v mednarodnih štipendijah. Foucault meni, da je treba upoštevati to obliko moči upravljanja, saj se domači in mednarodni prostor še vedno pojmujeta tradicionalno, kar pomeni, da lahko skušamo povečevati dobro, vendar s tem ravno zaradi tega pojmovanja prinesemo probleme (Larrinaga, Doucet, 2010, str. 3).

Državna štipendija za izobraževanje v tujini pripada državljanu RS ob izpolnjenem pogoju, da se v tujini izobražuje na izobraževalni ustanovi, ki je akreditirana v skladu s predpisi države izobraževanja za izvajanje javno akreditiranega izobraževalnega programa za pridobitev stopnje izobrazbe (ZŠtip, 11. člen).

5 POSTOPEK PRIDOBITVE DRŽAVNE ŠTIPENDIJE

5.1 ZAČETEK POSTOPKA

Postopek za uveljavljanje pravice do državne štipendije se začne na zahtevo stranke, in sicer ko kandidat vloži zahtevo na obrazcu za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev pri pristojnem centru za socialno delo (ZUPJS, 35. člen). Po stari zakonodaji se je vlogo uveljavljalo pri pristojnem centru za socialno delo v skladu z javnim pozivom, ki ga je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve vsako leto junija objavilo na svoji spletni strani, na državnem portalu e-uprava ter v sredstvih javnega obveščanja, v katerem so bili navedeni roki, do kdaj se lahko uveljavlja državno štipendijo. Za tiste, ki so vlogo za državno štipendijo vlagali prvič, rok ni bil omejen, medtem ko je bil rok za dijake oziroma udeležence izobraževanja odraslih, ki so podaljševali pravico do državne štipendije, prve dni septembra šolskega leta, za katerega so uveljavljali pravico. Rok za študente, ki so podaljševali pravico, je bil v prvih dneh oktobra študijskega leta, za katerega so uveljavljali pravico.

ZUPJS je prinesel spremembe, saj MDDSZ ne objavlja več javnih pozivov in tudi roki niso več določeni. Po 32. členu ZUPJS pripada državna štipendija upravičencu od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi vloge. Torej se lahko vlogo vloži kadarkoli in pravica pripade z naslednjim mesecem, traja pa še vedno do konca šolskega/študijskega leta. V kolikor recimo kandidat uveljavlja pravico do državne štipendije v mesecu novembru, bo državno štipendijo pridobil z decembrom, kljub temu da se šola že od septembra ali oktobra in ne bo upravičen do državne štipendije za mesec november, oktober in v primeru dijakov ali udeležencev izobraževanja odraslih tudi september.

Če ima kandidat v RS prijavljeno stalno in začasno bivališče (v kraju študija, če se ne šola v kraju bivanja), je krajevno pristojen center za socialno delo glede na stalno bivanje. Če kandidat v RS nima prijavljenega stalnega bivališča, je krajevno pristojen center za socialno delo glede na začasno bivanje. V primeru, da kandidat nima prijavljenega niti stalnega niti začasnega bivališča v RS, je krajevno pristojen tisti center za socialno delo, kjer je kandidat vložil vlogo in je CSD začel postopek.

ZUPJS prinaša na področju državnih štipendij spremembe glede vlagatelja za pravico do državne štipendije. V kolikor je oseba, ki je starejša od 18 let in ustreza tudi ostalim pogojem za pridobitev državne štipendije, brez partnerja in otrok ter želi sama prejemati državno štipendijo na svoj transakcijski račun, na centru za socialno delo odda vlogo za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev za polnoletne dijake in študente.

Po 3. členu ZUPJS je vlagatelj oseba, ki vloži vlogo za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev, do katere je upravičena sama ali skupaj z drugimi osebami. V tem primeru lahko tudi starš otroka, ki je že polnoleten in ustreza pogojem za pridobitev državne štipendije, uveljavlja pravico do državne štipendije na enotnem obrazcu za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev in jo tako prejema za otroka na svoj transakcijski račun. Polnoletni upravičenec do državne štipendije v tem primeru podpiše pooblastilo vlagatelju na prilogi 3 v obrazcu za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev za postopek uveljavljanja pravice do državne štipendije. Pogoji, ki veljajo za pridobitev državne štipendije, se tako nanašajo na otroka, medtem ko je prejemnik državne štipendije njegov starš.

Obe vlogi sta kandidatom na voljo v knjigarnah, vlogo lahko tudi natisnejo s spletne strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. K vlogi mora kandidat priložiti še:

- dokazilo oziroma potrdilo o vpisu za določeno šolsko/študijsko leto (razvidna morata biti program in stopnja izobraževanja) – samo za dijake, študente in udeležence izobraževanja odraslih, starejše od 18 let;
- potrdilo o vpisu v izobraževalni program za druge člane družine, ki imajo status dijaka, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih;
- dokazilo o šolskem oziroma študijskem uspehu (za dijake po 18. letu je to spričevalo, za študente pa potrdilo o opravljenih izpitihi);
- v primeru, da se kandidat izobražuje v tujini, mora predložiti še dokazilo o akreditiranosti ustanove in javne veljavnosti izobraževalnega programa (Pravilnik o dodeljevanju državnih štipendij, 3. člen).

Po 35. členu ZUPJS mora vlagatelj na vlogi označiti in izpolniti naslednje podatke:

- katero pravico oziroma pravice iz javnih sredstev uveljavlja;
- osebno ime, enotno matično številko občana (EMŠO) in naziv vzgojno-izobraževalnega zavoda ter tudi programa, če se šola;
- osebno ime, davčno številko, transakcijski račun vlagatelja;
- v primeru, da izplačilo na transakcijski račun vlagatelja ni mogoče, tudi osebno ime, davčno številko in transakcijski račun osebe, kateri naj se izplačajo pravice iz javnih sredstev;
- podatke o premoženju in dohodkih vseh oseb po tem zakonu, ki jih ni mogoče pridobiti iz zbirk podatkov upravljavcev iz 51. člena tega zakona (upravljavci so razna ministrstva, upravne enote, lokalne skupnosti, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Davčna uprava Republike

Slovenije, Geodetska uprava Republike Slovenije ...). Takšno premoženje ali dohodki so lahko:

- dohodki, prihranki ali premoženje, kot je življenjsko zavarovanje, lastništvo nepremičnine, ki ni vpisana v zemljiško knjigo, nepremičnina v tujini, vozilo, ki je registrirano v tujini ...
 - Prejemek z naslova zaposlitve v drugi državi, prejemek nadomestila za brezposelnost v drugi državi, dodatek za pomoč in postrežbo v drugi državi ali družinski prejemki v drugi državi;
- druge podatke, če jih določa zakon, ki ureja upravičenost do posamezne pravice iz javnih sredstev. Za državno štipendijo se zahteva izpolnitev priloge 2 pri enotnem obrazcu za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev – to so podatki o programu oziroma stopnji izobraževanja in kraju šolanja ter ostali podatki za na primer vlagatelja s posebnimi potrebami. Pri vlogi za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev za polnoletne dijake in študente se ti podatki izpolnijo v točki V.

ZUP v 66. členu določa, da v postopku, ki se začne na zahtevo stranke, ne glede na določbe področnih zakonov in podzakonskih predpisov, vlogi ni treba prilagati potrdil, izpiskov in drugih podatkov o dejstvih iz uradnih evidenc, ki jih vodijo upravni in drugi državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti ali nosilci javnih pooblastil. V tem primeru uradna oseba ravna po 139. členu ZUP. Če stranka v skladu z zakonom izjavi, da organu prepoveduje pridobitev njenih osebnih podatkov iz uradnih evidenc, kar bi moral organ pridobiti po uradni dolžnosti, oziroma če stranka izjavi, da želi te podatke pridobiti sama, se vloga šteje za popolno šele, ko so ji priložena zahtevana dokazila.

Na podlagi 58. člena ZŠtip se podatki zbirajo neposredno od štipendistov, štipenditorjev in iz drugih uradnih zbirk osebnih podatkov, ki jih v RS vodijo za to pooblaščen organi in organizacije. Centri za socialno delo tako po 51. členu ZUPJS brezplačno in po uradni dolžnosti pridobivajo podatke za osebe po tem zakonu iz obstoječih zbirk podatkov naslednjih upravljavcev: Ministrstvo za notranje zadeve (osebni podatki iz centralnega registra prebivalstva, podatki o gospodinjstvu iz evidence gospodinjstev in podatki o lastništvu vozila in o vozilu iz evidence registriranih vozil), Ministrstvo za obrambo (podatki o vojaški službi ali prostovoljnem služenju vojaškega roka), Ministrstvo za šolstvo in šport (podatki o vzgojno-izobraževalni ali študijski dejavnosti), Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (pristojnosti prejšnjega Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo – podatki o študiju kandidatov), centri za socialno delo (podatki o starševskih prejemkih), Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (podatki o zavarovancih z naslova teh zavarovanj), Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (podatki o zavarovancih z naslova zdravstvenega zavarovanja), Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (podatki o brezposelnih osebah in ostalih osebah, prijavljenih pri ZRSZ), Jamstveni in preživninski sklad Republike Slovenije (podatki o izplačilih nadomestil preživitve), Davčna uprava Republike Slovenije (podatki o

dohodnini), Geodetska uprava Republike Slovenije, upravne enote (podatki o nepremičninah), Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij (podatki o prestajanju kazni), Uprava Republike Slovenije za pomorstvo (podatki o lastništvu vodnega plovila in o vodnem plovilu), okrajna sodišča (lastništva nepremičnin posameznih oseb), klirinško depotne službe (podatki o nematerializiranih vrednostnih papirjih), Slovenski informacijski sistem bonitet (SISBON) (podatki o poslu), Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) (podatki o vrednostih lastniških deležev), kapitalske družbe (podatki o pokojninskih rentah), lokalne skupnosti (podatki o subvencijah), kreditne institucije (podatki o računih), družbe za upravljanje, borzno-posredniške hiše (podatki o premoženjskih pravicah), regionalno razvojne agencije (podatki o prejemanju kadrovske štipendije), Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije (podatki o vrsti štipendije in obdobju upravičenosti), Ministrstvo za zdravje (podatki o zdravstvenem stanju).

5.2 UGOTAVLJANJE IN DOKAZOVANJE SREDSTEV

Ugotovitveni postopek se izvede za ugotovitev dejstev in okoliščin, ki so relevantne za razjasnitev upravne zadeve, obenem pa skuša strankam zagotoviti, da zavarujejo in uveljavijo svoje pravice in pravne koristi. Katere okoliščine in dejstva se ugotavlja, je predpisano v materialnem prepisu, v našem primeru je to ZŠtip. Odras ugotovitvenega postopka je viden v odločbi, natančneje v izreku odločbe in obrazložitvi odločbe, kjer je pojasnjeno, kaj je bilo v postopku uveljavljanja državne štipendije kandidatu ugotovljeno in na katerih dokazih ter pravnih temeljih stoji takšna odločba (Grafenauer, Breznik, 2009, str. 437–442).

Pri uveljavljanju državne štipendije se največkrat uporablja skrajšan ugotovitveni postopek, saj 34. člen ZUPJS določa, da center za socialno delo odloča o pravicah iz javnih sredstev po zakonu o splošnem upravnem postopku, če posamezna vprašanja v tem zakonu niso drugače urejena. 144. člen ZUP opisuje pogoje za odločanje organa po skrajšanem postopku. Organ lahko po skrajšanem postopku o upravni zadevi odloča takoj, če se da dejansko stanje v celoti ugotoviti na podlagi dokazov in dejstev, ki jih je navedla oziroma predložila stranka v svoji zahtevi, ali na podlagi splošno znanih dejstev oziroma dejstev, ki so upravnemu organu, torej centru za socialno delo, znana ter če se da ugotoviti dejansko stanje na podlagi uradnih podatkov, ki jih ima organ, in samo zaradi tega ni treba posebej zaslišati stranke za zavarovanje njenih pravic oziroma pravnih koristi. Center za socialno delo lahko o zadevi odloči takoj, saj za ugotovitev dejstev ni treba, da stranka sodeluje oziroma tudi niso potrebna posebna dejanja v postopku, kot na primer zaslišanje stranke. Za postopek dodeljevanja državne štipendije center za socialno delo upošteva dokaze, ki jih kandidat navede v vlogi oziroma podatke, ki jih sam pridobi iz lastnih uradnih evidenc ali uradnih evidenc drugih organov ali nosilcev javnih pooblastil.

Skladno z 222. členom ZUP je določen rok za odločbo. Predpisan rok za izdajo in vročitev odločbe je v primeru, da se uporablja skrajšani ugotovitveni postopek, najpozneje v enem mesecu od dneva, ko je center za socialno delo prejel popolno vlogo za začetek postopka. Če se odloča o državni štipendiji po posebnem ugotovitvenem postopku (ko so potrebna dodatna dejanja pred odločanjem o pravici, na primer zaslišanje stranke ali zaslišanje prič), je rok za izdajo in vročitev odločbe najpozneje dva meseca od dneva, ko je organ prejel vlogo za začetek postopka.

Center za socialno delo v skladu z ustrežno zakonodajo (ZŠtip, ZUPJS) preverja, ali kandidat ustreza pridobitvi državne štipendije na podlagi priloženih dokazil in podatkov, ki so pridobljeni iz uradnih evidenc. 164. člen ZUP določa: »Dejstva, na podlagi katerih se izda odločba, se ugotovijo z dokazi. Kot dokaz se uporabi vse, kar je primerno za ugotavljanje stanja zadeve in kar ustreza posameznemu primeru, zlasti pa listine, priče, izjava stranke, izvedenci in ogledi.« Tako se kot predmet dokazovanja štejejo vsa dejstva, s pomočjo katerih se lahko ugotovi dejansko stanje v upravni zadevi, dokazovanje pa pomeni dejavnost, ki zajema zbiranje, izpeljavo in presojo dokazov, sam namen dokazovanja pa je, da se uradna oseba prepriča o resničnosti ali neresničnosti dejstev in okoliščin. V kakšnem vrstnem redu se dokazila uporabljajo in katera dokazila so uporabljena v konkretnem primeru, odloči uradna oseba, ki vodi postopek, pri tem pa je vezana na materialni predpis, ki določa, katera dejstva je treba dokazati in s katerimi dokazili (Grafenauer, Breznik, 2009, str. 456–457).

Dokazno breme je po preiskovalnem načelu v rokah organa, ki vodi upravni postopek, kar pomeni, da je vodja dokaznega postopka uradna oseba, ne pa stranka. Tako je torej organ tisti, ki mora preverjati resničnost zatrjevanih dejstev na podlagi ustrezno pridobljenih dokazov. Dokazno breme se lahko prenese na stranko ali celo na tretjo osebo, če je tako določeno v zakonu. Ker so dokazi podvrženi spreminjanju in morebitnemu uničenju, se v primeru, da obstaja nevarnost uničenja tekom postopka, dokaze tudi zavaruje. Takšno zavarovanje lahko predlaga stranka, oseba, ki ima od tega korist, ali organ po uradni dolžnosti (Jerovšek, Kovač, 2010, str. 164–176).

Pri uveljavljanju državne štipendije dokazovanje poteka z dokaznimi sredstvi (potrdilo o vpisu, potrdilo o šolskem uspehu ali opravljenih izpiti) in z izmenjavo podatkov iz uradnih evidenc. Preverjajo se pogoji, kot so:

- statusni pogoj (status dijaka, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, ki je razviden iz potrdila o vpisu za kandidata);
- starostni pogoj (23. člen ZUPJS in 9. člen ZŠtip);
- materialni pogoj (to je cenzus);
- ugotavljanje družinskih članov;

- izračun dohodka na družinskega člana;
- preverjanje podatkov iz uradnih evidenc;
- izračun, ali je kandidat sploh upravičen do državne štipendije.

5.3 NAČIN UGOTAVLJANJA MATERIALNEGA POLOŽAJA

5.3.1 OSEBE, KI SE UPOŠTEVAJO

Skladno z 10. členom ZUPJS se poleg vlagatelja pri ugotavljanju materialnega položaja upoštevajo tudi:

1. Če je vlagatelj starš otroka, ki mu pripada državna štipendija:

- zakonec oziroma oseba, s katero vlagatelj živi v zunajzakonski skupnosti;
- otroci ali pastorki, ki jih je vlagatelj (ali v prejšnji alineji navedena oseba) po zakonu, ki ureja družinska razmerja, dolžan preživljati;
- oseba, s katero vlagatelj živi v registrirani istospolni skupnosti.

2. Če je vlagatelj polnoletni dijak, študent ali udeleženec izobraževanja odraslih:

- starši (oče, mati);
- v primeru, da starša ne živita skupaj v zakonski ali zunajzakonski skupnosti, se upošteva eden izmed staršev, ki mu je vlagatelj dodeljen v varstvo in vzgojo, ter tudi oseba, s katero ta starš živi v zakonski ali zunajzakonski skupnosti;
- bratje in sestre oziroma pastorki, ki so jih osebe iz prejšnje alineje dolžne preživljati po zakonu, ki ureja družinska razmerja.

V primeru, da se starši skladno s predpisi, ki urejajo zakonsko zvezo in družinska razmerja, sporazumejo, kdo bo obdržal otroka v varstvu in ga vzgajal, se otrok pri ugotavljanju materialnega položaja upošteva pri tistem staršu, kot se sporazumejo starši. Če pa takega sporazuma ni, se otrok upošteva pri tistem staršu, kjer ima prijavljeno stalno bivališče.

3. V primeru, da polnoletni dijak, študent ali udeleženec izobraževanja odraslih postane roditelj in skrbi za otroka, je poročen ali živi v zunajzakonski zvezi, potem se pri ugotavljanju njegovega materialnega položaja upoštevajo:

- zakonec oziroma oseba, s katero vlagatelj živi v zunajzakonski skupnosti, oziroma oseba, s katero vlagatelj živi v registrirani istospolni skupnosti;
- otroci in pastorki, ki so jih vlagatelj ali njihov partner po zakonu dolžni preživljati.

Zunajzakonska skupnost je po predpisu, ki ureja zakonsko zvezo in družinska razmerja, v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo, saj se domneva, da med dvema osebama, ki nista sklenili zakonske zveze, obstaja zunajzakonska skupnost ne glede na njen čas trajanja, če se jima je rodil skupni otrok ali sta posvojili otroka, in ne gre za enostarševsko družino. Enostarševska družina je skupnost enega izmed staršev z otroki, kadar je drugi od staršev umrl in otrok po njem prejemkov za preživljanje ne prejema, kadar je drugi izmed staršev neznan ali kadar otrok po drugem izmed staršev prejemkov za preživljanje dejansko ne prejema. Oseba lahko domnevo zakonske zveze izpodbija z dokazovanjem, da ne živi v zunajzakonski skupnosti.

ZUPJS določa, da je vlagatelj samska oseba, ko se pri ugotavljanju njegovega materialnega položaja po tem zakonu ne upošteva nobena druga oseba (ZUPJS, 10. člen).

Poleg oseb, ki se štejejo za družinske člane in se upoštevajo pri uveljavljanju državne štipendije, so tudi osebe, ki so glede na družinska razmerja še vedno povezane z vlagateljem, ampak se pri ugotavljanju materialnega položaja ne upoštevajo.

Take osebe so:

- otroci, ki ob razvezi zakonske zveze ali zunajzakonske skupnosti niso bili zaupani v varstvo in vzgojo vlagatelju ali partnerju vlagatelja;
- otroci in pastorki, ki se poročijo ali živijo v zunajzakonski zvezi ali pa postanejo roditelji ter skrbijo za otroka (otroci, ki postanejo »samostojni«);
- zakonec osebe, ki v življenjski skupnosti ni več dejansko povezan z družino in je tudi začel postopek za razvezo zakonske zveze;
- polnoletna oseba, dokler so jo starši dolžni preživljati (skladno s predpisi, ki urejajo dolžnost preživljanja) in zaradi nasilja v družini (zaradi katerega so začeti postopki ali že tečejo postopki skladno s predpisi, ki urejajo nasilje v družini) dejansko ni več član življenjske skupnosti;
- osebe, ki so v institucionalnem varstvu in so v celoti ali pa delno oproščene plačila storitve;

- rejenci (ZUPJS, 11. člen).

5.3.2 DOHODEK, KI SE UPOŠTEVA

12. člen ZUPJS določa, kaj se šteje v dohodek, ki se upošteva, in sicer se štejejo dohodki in prejemki vseh oseb. Sem spadajo: vsi obdavčljivi dohodki po zakonu, ki ureja dohodnino in niso oproščeni plačila dohodnine (upoštevajo se po zmanjšanju za normirane stroške oziroma dejanske stroške ter za davke in obvezne prispevke za socialno varnost); pokojninske rente in odkupne vrednosti ter dodatne starostne pokojnine; dohodki, razen povračil stroškov, prejeti na podlagi pogodbe o prostovoljnem služenju vojaškega roka; preživnina in nadomestilo preživnine in drugi prejemki, prejeti na podlagi izvršilnega pravnega naslova z namenom kritja življenjskih stroškov; nagrada skrbniku v skladu z zakonom, ki ureja zakonsko zvezo in družinska razmerja; plačilo dela rejniku, ki se izplačuje iz proračuna v skladu z zakonom, ki ureja rejniško dejavnost; starševski dodatek; denarna socialna pomoč (ne šteje se izredna denarna pomoč); otroški dodatek; varstveni dodatek; veteranski dodatek, invalidski dodatek in družinski dodatek ter nadomestilo za invalidnost; sredstva za nego in pomoč.

Vsi ti dohodki so bili določeni že v 16. členu Zakona o štipendiranju, ki je skupaj s še nekaj drugimi členi nehal veljati z uvedbo ZUPJS, nova zakonodaja pa prinaša še nekaj vrst dohodkov in prejemkov oseb, ki se sedaj upoštevajo: državna štipendija brez dodatkov; dodatek glede na dohodek v družini štipendista k Zoisovi štipendiji; dodatek za aktivnost po predpisih, ki urejajo zaposlovanje; dodatek k pokojnini po zakonu, ki ureja zagotavljanje socialne varnosti slovenskim državljanom, upravičenim do pokojnin iz republik nekdanje Jugoslavije; rente iz življenjskega zavarovanja; prejemki za delo pripornikov in obsojencev; pomoč v obliki denarnih sredstev od humanitarnih in invalidskih organizacij ter od dobrodelnih ustanov; plačila za vodenje knjigovodstva na kmetijah; dohodki, prejeti na podlagi pogodbe o vojaški službi v rezervni sestavi. 12. člen ZUPJS določa tudi, da do pravic iz javnih sredstev ni upravičena oseba, ki je neutemeljeno opustila uveljavljanje pravice do zgoraj naštetih dohodkov razen do pravic po tem zakonu, ki bi vplivali na socialno-ekonomski položaj te osebe ali drugih oseb, ki se poleg nje upoštevajo, kljub temu pa se upoštevajo njeni dohodki in premoženje.

Dohodek se pri ugotavljanju upravičenosti do posamezne pravice lahko zmanjša za izplačane preživnine in druge prejemke, izplačane na podlagi izvršilnega pravega naslova z namenom kritja življenjskih stroškov ter za periodične dohodke, katere je oseba izgubila in ni začela prejemati novih. To so dohodki kot na primer plača, pokojnina, renta ali drugi dohodki, ki jih je oseba prejemala v enakih ali podobnih zneskih v enakih ali podobnih časovnih obdobjih (ZUPJS, 13. člen).

14. člen ZUPJS določa tudi, da če je oseba šele začela opravljati dohodek iz dejavnosti ali če je njen mesečni dohodek iz dejavnosti nižji od višine bruto minimalne plače, se kot

mesečni dohodek osebe upošteva dohodek v višini 75 % bruto minimalne plače. Če je oseba fizično nezmožna obdelovanja kmetijskih oziroma gozdnih površin, se šteje, da dohodka iz kmetijske dejavnosti ni oziroma ga ni bilo. Za fizično nezmožnost obdelovanja se šteje osebe nad 63 let za ženske in 65 let za moške, razlog pa so lahko bolezni, invalidnost in druge okoliščine, na katere oseba ni mogla vplivati ali jih preprečiti.

Ko se ugotavlja upravičenost do državne štipendije, se upošteva dohodek iz preteklega koledarskega leta, razen za otroški dodatek in državno štipendijo, ki se upoštevata na letni ravni, ter za denarno socialno pomoč in varstveni dodatek, ki se upoštevata po predpisih, ki urejajo socialnovarstvene prejemke. Za ugotavljanje dohodka se upoštevajo podatki iz odločb o odmeri dohodnine in podatki iz davčnega obračuna akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti za preteklo leto, razen če ti podatki med odločanjem še niso na voljo. V tem primeru se upoštevajo podatki iz odločb o odmeri dohodnine in podatki iz davčnega obračuna akontacije dohodnine od dohodka iz dejavnosti za predpreteklo leto, preračunani na raven preteklega koledarskega leta, in sicer tako, da se povečajo za rast neto povprečne plače na zaposlenega v obdobju januar–december preteklega leta v primerjavi z obdobjem januar–december predpreteklega leta. Če bi tudi ti podatki ne bili na voljo, potem se uporabijo podatki, ki so jih davčnemu organu posredovale osebe, zavezane za dajanje podatkov, in podatki, ki so potrebni za izračun akontacije dohodnine za preteklo leto ali za predpreteklo leto. Če oseba v obravnavi v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ni imela dohodkov, ima pa dohodke v tekočem letu (za tekoče podatke se štejejo dohodki, prejeti v mesecu pred vložitvijo vloge, preračunani na letno raven), potem se pri določitvi mesečnega dohodka upoštevajo njeni tekoči dohodki, preračunani na raven preteklega leta. Te dohodke se zmanjša za rast neto povprečne plače na zaposlenega, znano v januarju tekočega leta, v primerjavi z januarjem prejšnjega leta. Torej se v primeru, da je oseba imela dohodke v preteklem letu, vendar ti podatki o dohodkih niso na voljo, upoštevajo dohodki iz predpreteklega leta, če pa oseba v preteklem letu sploh ni imela dohodkov in jih ima v tekočem letu, se ji upoštevajo tekoči dohodki, preračunani na raven preteklega leta (ZUPJS, 15. člen).

Ugotovljeni dohodek se lahko fiktivno poveča za posredno ugotovljeni dohodek in prejemek, ko se ugotovi, da oseba v določeni višini plačuje za blago ali storitve, česar z ugotovljenim dohodkom ne bi zmogla. Dohodek se lahko fiktivno poveča tudi zaradi upoštevanja premoženja in zaradi pravic iz javnih sredstev, do katerih je oziroma bi bila stranka upravičena, upoštevajoč vrstni red teh pravic, torej za pravico ki pride na vrsto pred pravico, katero stranka uveljavlja. Dohodek se pa lahko poveča tudi za višino denarne socialne pomoči, ki pripada oziroma bi pripadala kateri izmed oseb, ki se upoštevajo poleg vlagatelja, če pri tej osebi ni ugotovljen krivdni razlog skladno z zakonom, ki ureja socialnovarstvene prejemke (ZUPJS, 16. člen).

5.3.3. PREMOŽENJE, KI SE UPOŠTEVA

Novost te socialne zakonodaje je zagotovo upoštevanje premoženja. Premoženje se upošteva na takšen način, da se dohodkom vlagatelja in ostalim osebam, ki se poleg vlagatelja še upoštevajo, prišteje znesek, ki bi ga v enem letu prejeli iz obresti, izračunanih od vrednosti premoženja (na dan vložitve vloge), če bi imeli znesek v vrednosti premoženja, položen na bančnem računu v obliki vezane vloge. Za obresti se upošteva povprečna letna obrestna mera za gospodinjstva za vezane vloge nad 1 letom do 2 leti za leto pred letom vložitve vloge po podatkih Banke Slovenije. Za leto 2010 velja povprečna obrestna mera v višini 3,41 %. Premoženje v vrednosti na primer 982,60 EUR z obrestno mero 3,41 % nam da letni fiktivni dohodek v višini 33,51 EUR. To pomeni, da če bi oseba ta znesek, 982,60 EUR, položila na bančni račun v obliki vezane vloge, bi imela 33,51 EUR obresti.

V premoženje oseb se šteje:

- nepremično premoženje (stanovanjske hiše, stanovanja, zemljišča);
- osebna in druga vozila (avtomobili, motorji, traktorji ...);
- vodna plovila (jahte, jadrnice, čolni ...);
- lastniški deleži gospodarskih družb ali zadrug (na primer družbe z omejeno odgovornostjo);
- vrednostni papirji (če se z njimi ne trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev in njihova tržna vrednost ni znana, se upošteva njihova knjigovodska vrednost);
- drugo premično premoženje;
- denarna sredstva na transakcijskem računu, kadar ne predstavljajo dohodka, hranilne vloge in druga denarna sredstva po izjavi posameznika.

To pomeni, da se na transakcijskem računu plača ne upošteva, medtem ko se prihranki upoštevajo. Za osebna in druga vozila, vodna plovila, lastniške deleže gospodarskih družb ali zadrug ter za vrednostne papirje se upošteva primerljiva tržna vrednost istovrstnega premoženja. Za vse premoženje, razen za denarna sredstva in drugo premično premoženje, se podatki o lastnikih premoženja pridobivajo iz javnih zbirk podatkov in dokazil, ki jih predloži oseba (ZUPJS, 17. in 19. člen).

Med premoženje, ki se ne upošteva, pa spadajo:

- stanovanje oziroma stanovanjska hiša, v kateri oseba dejansko prebiva, do vrednosti primerne stanovanja. To se izračuna tako, da se primerna velikost stanovanja pomnoži z vrednostjo kvadratnega metra stanovanja glede na posplošeno tržno vrednost stanovanja. Pri ugotavljanju velikosti primerne stanovanja se upoštevajo

osebe, ki imajo na naslovu tega stanovanja ali stanovanjske hiše stalno prebivališče in na tem naslovu dejansko tudi prebivajo. Primerna velikost stanovanja je dvakratnik največje površine, določene s predpisom, ki ureja dodelitev neprofitnega stanovanja v najem, pri katerem ni plačila lastne udeležbe ali varščine. Primeri velikosti primernega stanovanja oziroma stanovanjske hiše so:

Tabela 1: Primer velikosti primernega stanovanja

1-članska družina	60 m ²
2-članska družina	90 m ²
3-članska družina	110 m ²
4-članska družina	130 m ²
5 članska družina	150 m ²
6-članska družina	170 m ²

Vir: MDDSZ (2012).

Za vsakega nadaljnjega člana se upošteva 12 m². Če je površina stanovanja večja od uporabne površine primernega stanovanja, se upošteva kot premoženje razlika med posplošeno in tržno vrednostjo tega stanovanja;

- vsako osebno vozilo oziroma enosledno vozilo v vrednosti do 28-kratnika osnovnega zneska minimalnega dohodka. Z začetkom veljave ZUPJS je bila ta meja 7.280 EUR, kar pomeni, da so se samo vozila nad to vrednostjo upoštevala. Sedaj je v 144. členu ZUJF določena nova meja, 8.060 EUR, kar pomeni da se enosledna vozila in osebni avtomobili do te vrednosti ne upoštevajo. CSD pridobiva vrednost vozil preko Eurotaxa;
- vsako osebno vozilo, prilagojeno prevozu težko gibalno oviranih oseb;
- premoženje, ki daje dohodke, višje od dvakratnika bruto minimalne plače (na letni ravni). Trenutno to znaša 125 EUR mesečno;
- premoženje, za katerega ima oseba kot najemjemalec sklenjen finančni ali poslovni najem – lizing. Na primer osebno vozilo tudi nad vrednostjo 8.060 EUR, za katerega ima oseba sklenjen lizing, se ne upošteva, saj dejansko osebno vozilo še ni v lasti osebe;
- predmeti, ki so izvzeti iz izvršbe, razen denarja v obliki gotovine;
- kmetijsko in gozdno zemljišče, ki daje dohodek. Trenutno je meja za ta dohodek 200 EUR. Na primer oseba, ki ima v lasti kmetijsko in gozdno zemljišče, prejema s tega naslova katastrski dohodek, višji od 200 EUR. V tem primeru se nepremično premoženje, torej kmetijsko in gozdno zemljišče, osebi ne upošteva, saj se upošteva

katastrski dohodek. Če bi bil dohodek nižji od 200 EUR, bi se upoštevala tudi kmetijsko in gozdno zemljišče;

- sredstva dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki so vpisana ali na osebnem računu zavarovanca pri skladu ali pri zavarovalnici, ki izvaja prostovoljno pokojninsko zavarovanje;
- poslovni prostori in poslovne stavbe ter drugi objekti in premično premoženje, ki ga vlagatelj ali druga oseba, ki se pri odločanju upošteva poleg vlagatelja, uporablja za pridobivanje dohodka iz dejavnosti, dokler ta dohodek iz dejavnosti dosega vsaj višino minimalne plače (ZUPJS, 18. člen).

Povprečni mesečni dohodek na osebo se izračuna tako, da se skupni dohodek oseb, izračunan po vseh zgoraj opisanih pravilih, deli s številom oseb in številom mesecev v letu, torej 12 (ZUPJS, 20. člen).

5.4 FAZA ODLOČANJA

Po tem, ko so bila ugotovljena vsa relevantna dejstva in so stranke imele možnost, da se o njih izjasnijo, sledi ugotovitvenemu in dokaznemu postopku faza odločanja, ključna faza pri sprejemanju državne štipendije. V postopku odločanja stranka ne sodeluje kakor v predhodni fazi, saj organ po 12. členu ZUP deluje po načelu samostojnosti, pri čemer seveda ravna zakonito. Najpomembnejše dejanje tako v upravnem postopku kot v postopku pridobitve državne štipendije je izdaja odločbe. V tem primeru je odločba izdana skladno s pravili ZUP, saj ZŠtip ne določa posebnih pravil (Jerovšek in dr., 2004, str. 570–571).

5.4.1 ODLOČBA

Odločba je akt oziroma dejanje, ki pomeni odločitev o posameznikovi pravici ali obveznosti in ima pravne učinke, saj učinkuje na pravna razmerja tako, da jih vzpostavlja, spreminja in ukinja ali potrjuje ustreznost obstoječih razmerij in jih vzdržuje nespremenjene. Da gre za dejanje, se šteje tudi v primeru neizdaje odločbe, saj po 222. členu ZUP gre pri neizdaji odločbe za molk organa, kar velja kot domneva negativne odločbe. Odločba je po svoji pravni naravi enostransko, avtoritativno in oblastno dejanje ter ima status konkretnega upravnega akta. Z odločbo se odloči o predmetu postopka in o vseh zahtevkih stranke, ki pomenijo upravno zadevo. Izda se jo na podlagi dejstev, ki so ugotovljena in dokazana do izdaje odločbe, če pa se zgodi, da so naknadno ugotovljena nova dejstva oziroma dokazi, ki so veljali že v času do izdaje odločbe in se za njih ni vedelo oziroma se jih ni moglo navajati ter bi lahko vplivali na odločitev, se lahko predlaga oziroma uvede obnova postopka. Kakor je določeno v 270. členu ZUP, se na podlagi podatkov iz prejšnjega in

obnovitvenega postopka izda nova odločba, ki lahko prejšnjo odločbo pusti v veljavi ali pa jo razveljavi ali odpravi in nadomesti z novo (Jerovšek in dr., 2003, str. 570–574).

Odločba se izdaja pisno, izjemoma tudi ustno – v tem primeru mora biti ravno tako izdana tudi pisno. Stranki jo je treba izročiti v izvirniku. Pisna odločba obsega uvod, naziv, izrek ali dispozitiv, obrazložitev, pouk o pravnem sredstvu in v primeru izdaje fizičnega dokumenta tudi podpis uradne osebe in žig organa, v primeru izdaje v elektronski obliki pa varna elektronska podpisa uradne osebe in organa, overjena s kvalificiranim potrdilom (Jerovšek in dr., 2003, str. 583). Rok za izdajo odločbe v primeru dodeljevanja državne štipendije je glede na to, da ni potreben poseben ugotovitveni postopek, najpozneje en mesec od dneva, ko je organ prejel popolno vlogo za začetek postopka. Ta rok ne velja, če pride prej do prekinitve postopka (ZUP, 222. člen). V prilogi 1 in 2 je primer odločbe pred in po uvedbi nove zakonodaje.

V sami »glavi« odločbe najdemo številko in datum odločbe, takoj za organom, ki odločbo izdaja. 212. člen ZUP določa, kaj obsega uvod odločbe, ki predstavlja začetni del odločbe:

- ime organa, ki odločbo izdaja (center za socialno delo);
- navedbo predpisa pristojnega organa s polnim nazivom in pravilno ter ažurno navedbo objav, kar stranki omogoča vpogled v pravilnost delovanja organa (prej je bil to 42. člen ZŠtip, po uvedbi nove zakonodaje je to 36. člen ZUPJS);
- način uvedbe postopka (lahko je po uradni dolžnosti ali na zahtevo stranke; največkrat je to na zahtevo kandidata za državno štipendijo, ki je oddal vlogo);
- osebno ime stranke ali njegovega zakonitega pooblaščenca, če ga ima (v primeru, da je stranka mladoletna, kar za pridobivanje državne štipendije ne pride več v poštev, saj morajo biti upravičenci polnoletni);
- na kratko označena zadeva, za katero gre v postopku (pred novo zakonodajo je na primer v zadevi pisalo o dodelitvi državne štipendije/o nadaljnjem prejemanju državne štipendije, po novi zakonodaji pa piše v zadevi/ah uveljavljanja pravic iz javnih sredstev).

Nazivu »odločba« sledi izrek ali dispozitiv, ki je najpomembnejši del odločbe, saj je v njem zapisana odločitev o predmetu postopka in o vseh zahtevkih stranke. Odločba o državni štipendiji vsebuje le obvezne sestavine izreka, med katere se štejeta odločitev o predmetu postopka in o vseh zahtevkih stranke ter odločitev o stroških postopka. Razdeljen je na več točk. V prvi točki se zapiše, ali je bilo vlogi za državno štipendijo ugodeno ali zavrnjeno. V drugi točki se v primeru, da je bilo vlogi ugodeno, zapiše višina štipendije in za katero šolsko leto pripada upravičencu, v primeru, da vlogi ni ugodeno, pa se zapiše, da pritožba ne zadrži izvršitve. V tretji točki center za socialno delo odloči o stroških postopka, kot so določeni v 113. členu ZUP. V primeru dodelitve državne štipendije

takšnih stroškov praviloma ni, zato se zapiše, da v tem postopku ni bilo stroškov postopka.

Slika 1: Izrek po ZŠtip oziroma primer izreka pozitivne odločbe

ODLOČBO

1. Vlogi, ki jo je podal(a) _____, rojen(a) _____, stanujoč(a) _____, za nadaljnje prejetje državne štipendije z dne _____, za šolsko oziroma študijsko leto _____, se ugodí.

2. Državna štipendija za šolsko oziroma študijsko leto _____ znaša _____ EUR mesečno in se izplačuje mesečno za pretekli mesec.

3. V postopku niso nastali posebni stroški.

Vir: IS CSD 2, CSD Nova Gorica (2012).

Slika 2: Izrek po ZUPJS oziroma primer izreka negativne odločbe

ODLOČBO

1. Vloga za dodelitev državne štipendije z dne _____ za _____, EMŠO _____, se zavrne.

2. Pritožba ne zadrži izvršitve.

3. V tem postopku ni bilo stroškov postopka.

Vir: IS CSD 2, CSD Nova Gorica (2012).

Izreku sledi obrazložitev odločbe s pojasnilom in utemeljitvijo odločitve, ki je navedena v izreku. Obrazložitev odločbe obsega razložitev zahtevkov strank in njihove navedbe o dejstvih (piše, kdaj je stranka vložila vlogo); ugotovljeno dejansko stanje in dokaze, na katere je le-to oprto; razloge, odločilne za presojo posameznih dokazov; navedbo določb predpisov, na katere se opira odločba; razloge, ki glede na ugotovljeno stanje narekujejo takšno odločbo in razloge, zaradi katerih ni bilo ugodeno kakšnemu zahtevku strank.

Pred novo zakonodajo je v obrazložitvi odločbe pisalo, kdaj je stranka vložila vlogo in kdaj je bila vloga popolna. Nato so bile podane vse določbe materialnega predpisa, pomembne za presojo pravice do državne štipendije, kot na primer cenzus za določeno šolsko oziroma študijsko leto, pogoji za pridobitev državne štipendije in kateri podatki se upoštevajo pri ugotavljanju dohodka. Sledila jim je ugotovitev dejanskega stanja, kamor štejemo navedbo dohodkov in prejemkov, izračun povprečnega mesečnega dohodka na družinskega člana ter ugotovitev, ali se presega cenzus za dodelitev državne štipendije ali ne in kateri dodatki še pripadajo kandidatu. Sledila je pravna presoja in sklepanje, koliko

je pravica, ki je bila določena v izreku, skladna z določbami ZŠtip, saj je morala biti razvidna primerjava med dejanskim stanjem, ki je vsebovalo bistvene razloge za sprejeto odločitev, in pravnimi normami, ki so bile uporabljene pri odločitvi. Sledilo je obvestilo, naj stranka spremlja javni poziv v mesecu juniju, iz katerega so bili razvidni roki za ponovno vlaganje vloge za nadaljnje prejemanje štipendije in hkrati dolžnost sporočanja sprememb, ki bi vplivale na štipendijsko razmerje v roki osmih dni od nastanka.

Odločbe v obrazložitvi po novi zakonodaji takoj za podatkom, kdaj je bila vloga podana na center za socialno delo, obrazložijo, katere osebe so bile poleg vlagatelja v postopku še upoštevane, sledijo podatki o dohodkih in premoženju vseh oseb in izračun skupnega dohodka ter na podlagi katerih dokazil, ki jih je vlagatelj priložil vlogi, je center za socialno delo ugotovil navedeno dejansko stanje. Na podlagi izračunanega povprečnega mesečnega dohodka na osebo sledi obrazložitev o (ne)upravičenosti do državne štipendije in določba iz 38. člena ZUPJS, da pritožba ne zadrži izvršitve.

Sledi pouk o pravnem sredstvu (pravni pouk, pravno navodilo), s katerim se stranki sporoči, ali lahko vloži zoper odločbo pritožbo ali pa začne upravni postopek ali kakšen drug postopek pred sodiščem. Tukaj je določeno, da lahko stranka vloži pritožbo v roku 15 dni od dneva vročitve te odločbe, katero je možno vložiti pisno ali ustno na zapisnik pri pristojnem centru za socialno delo. Navedeno mora biti tudi, koliko znaša taksa za pritožbo, katere v primeru dodelitve državne štipendije ni. Organ, pri katerem je treba vložiti pritožbo, mora biti naveden s polnim imenom in naslovom (ZUP, 207. –215. člen).

Slika 3: Pouk o pravnem sredstvu po ZŠtip

POUK O PRAVNEM SREDSTVU: Zoper to odločbo je dovoljena pritožba, v roku 15 dni od dneva vročitve te odločbe, na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Kotnikova 5, 1000 Ljubljana. Pritožba se vloži pisno ali poda ustno na zapisnik pri centru za socialno delo, ki je to odločbo izdal. Pritožba je takse prosta.

Postopek vodil:

DIREKTOR

~~ODLOČBO PREJMEJO:~~

osebno

Vir: IS CSD, CSD Nova Gorica (2012).

Slika 4: Pouk o pravnem sredstvu po ZUPJS

Ta odločba je na podlagi 13. točke 28. člena Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 106/10 -uradno prečiščeno besedilo) takse prosta.

POUK O PRAVNEM SREDSTVU:

Zoper to odločbo je dopustna pritožba v roku 15 dni po prejemu odločbe. Pritožbo je mogoče vložiti pisno ali ustno na zapisnik pri Centru za socialno delo
Pritožba je takse prosta.

Postopek vodil:

DIREKTOR

Vročiti:

- obvezno osebno (ZUP)

Vir: IS CSD 2, CSD Nova Gorica (2012).

Na sliki 4 lahko vidimo, kako zgleda pravni pouk po ZUPJS, vendar je bil podatek pridobljen pred uveljavitvijo ZUJF. ZUJF v 108. členu pravi, da se v ZUPJS 37. členu doda 37.a-člen, ki določa nov način vročanja odločb, s katerimi se odloča o pravicah po ZUPJS in določa nov datum izvršljivosti odločbe. Zapisano je, da se odločba po ZUPJS ne vroča več osebno, temveč z dostavo v hišni predalčnik, in šteje se, da je bila odločba vročena 21. dan od dneva odpreme, ki je označen na odločbi, in da se odločba šteje za izvršljivo z dnem odpreme (sistem na centru za socialno delo bo to označil kot naslednji delovni dan po potrditvi odločbe) in ne kot do sedaj, šele z vročitvijo. Prej je bila odločba izvršljiva, ko se je vročila stranki osebno, saj pritožba ne zadrži izvršitve. V primeru, da osebna vročitev ni bila možna, pa se je odločbo pustilo v hišnem predalčniku in se, v kolikor je stranka ni prevzela, po 15 dneh fiktivno šteje za vročeno. Vročanje je pomembno, saj je pogoj za nastanek pravnih učinkov, torej omogoča, da začne teči rok za pritožbo. Torej ima po ZUJF stranka za pritožbo vsega skupaj 36 dni od dneva odpreme, saj je odločba vročena šele 21. dan po odpremi in takrat začne teči 15-dnevni rok za pritožbo.

Pouk o pravnem sredstvu se, odkar je ZUJF v veljavi, glasi: »Zoper to odločbo je dopustna pritožba v roku 15 dni po vročitvi odločbe. Šteje se, da je vročitev opravljena enaindvajseti dan od dneva odpreme, ki je označena na odločbi. Pritožbo je mogoče vložiti pisno ali ustno na zapisnik pri pristojnem centru za socialno delo. Pritožba je takse prosta.«

Spodaj na desni strani odločbe najdemo podpis uradne osebe, ki odločbo izdaja in ima po zakonu pooblastilo za odločanje (to je direktor centa za socialno delo) (ZUP, 28. člen), na levi strani je navedba in podpis uradne osebe, ki je postopek vodila (ZUP, 216. člen), na

vsaki odločbi pa mora biti tudi žig CSD (ki je odločbo izdal), ki vsebuje naziv in sedež organa ter skladno s 165. členom Uredbe o upravnem poslovanju tudi napis »nosilec javnega pooblastila«. Odločbe se na CSD izpisujejo samodejno iz informacijskega sistema, zato lahko imajo te odločbe namesto podpisa in žiga po 210. členu ZUP faksimile.

Informacijski sistemi na centrih za socialno delo so med največjimi informacijskimi sistemi v državi in se uporabljajo na vseh centrih za socialno delo. Omogočajo različne postopke odločanja, spremljanja in načrtovanj, vodijo in vzpostavljajo centralno bazo upravičencev in zavezancev vseh pravic, o katerih odločajo CSD. Z novo zakonodajo je prišel tudi nov informacijski sistem – prej se je uporabljal IS CSD, sedaj pa se uporablja IS CSD 2, ki se postopoma še vedno nadgrajuje. V začetku leta se je v javnosti veliko pisalo o nedelovanju novega sistema, ki je deloma kriv za vse nastale zamude na centrih za socialno delo. Problemi so se pojavljali tudi, ker sistem ne omogoča obročnega odplačevanja. Nove odločbe po ZUPJS so ukinjale prejšnje odločbe, zaradi česar je prihajalo do raznih poračunov, saj je država izplačevala pravice po prejšnjih odločbah, zaradi zamud novih odločb pa so posamezniki dobivali izplačila za nekaj, kar jim po ZUPJS sploh ne pripada. Nekateri poračuni so bili kar visoki in kljub temu da je zakonsko določeno, da se lahko višje poračune plača po obrokih, to zaradi nedopuščanja novega sistema ni bilo možno. Slabost obeh sistemov je tudi v tem, da se vsebine odločb samodejno izpisujejo iz informacijskega sistema, s čimer so skušali zagotoviti čim manj subjektivnih popravkov uradnih oseb (Žurnal, 2012).

Pri ugotavljanju dejstev preko novega sistema ne gre za enostavno aktivnost, saj pristojni centri za socialno delo vpogledujejo v približno 40 virov in 20 podatkovnih baz oziroma institucij. Praksa nakazuje tudi, da niso redke situacije, ko uradne osebe na centrih za socialno delo vedo, da podatki iz informacijskega sistema niso pravilni, vendar kljub temu izdajajo nezakonite odločbe, saj novi sistem ne omogoča popravkov. Tega stranke ne morejo razumeti in krivijo strokovnega delavca, češ da je sam vnesel napačne podatke. Sistem tudi ponuja že oblikovane akte (odločbe in sklepe) brez možnosti sprememb določenih delov, kar je definitivno poseg v načelo samostojnosti (Kovač, Remic, 2012, str. 4).

Čisto na koncu odločbe je skladno z Uredbo o upravnem poslovanju še navodilo, komu vročiti odločbo. Pri dodeljevanju državne štipendije se je odločba osebno vročila vložniku, navedeni so ime in priimek ter njegov naslov, sedaj pa se po ZUJF vroča v hišni predalčnik.

ZUJF posega tudi na področje odpovedi pravici, saj dodaja v ZUPJS nov 42.c-člen. Do uveljavitve ZUJF odpoved veljavni pravici ni bila mogoča, saj tega ZUP ne predvideva, zato se je v ZUPJS uredil nov poseben upravni postopek, ki sedaj ureja možnost odpovedi veljavni pravici. Nov člen določa, da se lahko upravičenec odpove pravici do javnih sredstev tudi po vročitvi odločbe, s katero mu je bila priznana pravica. Če se upravičenec tako odloči, center za socialno delo izda odločbo, s katero razveljavi odločbo o priznanju pravice, saj se med razloge za ukinitvev doda nov razlog (odpoved pravici), ki je vedno

možna s prvim dnem naslednjega meseca po dani odpovedi ali s prvim dnem naslednjega meseca po mesecu zadnjega plačila, če je to bilo izplačano po mesecu, v katerem se je upravičenec odpovedal pravici. Če se upravičenec odpove pravici, je ne more uveljavljati v istem obdobju, za katerega mu je bila pravica priznana in ki je bila z novo odločbo razveljavljena.

V primeru postopkovnih vprašanj pri pridobivanju državne štipendije CSD odloča s sklepom. Na primer, če se kandidat za državno štipendijo premisli in umakne vlogo pred izdajo odločbe, prejme sklep o ustavitvi postopka.

5.4.2 IZRAČUN VIŠINE DRŽAVNE ŠTIPENDIJE

Pred uvedbo ZUPJS je po 14. členu ZŠtip, ki sedaj ne velja več, osnovna državna štipendija znašala za dijaka 36 EUR in za študenta 54 EUR, v kolikor je upravičenec ustrezal pogojem pridobitve državne štipendije. Sedaj osnovna višina državne štipendije brez dodatkov po 23. členu ZUPJS znaša glede na uvrstitev v dohodkovni razred:

Tabela 2: Osnovna državna štipendija brez dodatkov

Dohodkovni razred	Povprečni mesečni dohodek na osebo v % od neto povprečne plače	Osnovna višina v evrih
1	Do 30 %	190
2	Nad 30 % do 36 %	160
3	Nad 36 % do 42 %	130
4	Nad 42 % do 53 %	100
5	Nad 53 % do 64 %	70

Vir: ZUPJS (2012).

Po prehodnih določbah ZUJF se do šolskega leta 2014/15 upošteva meja 53 %, torej se do takrat 5. dohodkovni razred še ne upošteva. Vidimo lahko, da se je kljub zaostritvi pogojev za pridobitev državne štipendije sama višina državne štipendije povečala, kar pomeni, da jo je težje pridobiti, vendar tisti, ki jo pridobijo, bodo dobivali višjo državno štipendijo. Poleg osnovne štipendije se po 14. členu ZŠtip lahko dodeli še dodatek za učni oziroma študijski uspeh, dodatek za vrsto in področje izobraževanja, dodatek za prevoz in dodatek za štipendiste s posebnimi potrebami, ukinjen pa je bil dodatek na dohodek v družini štipendista ravno zaradi uvedbe dohodkovnih razredov. Prej je ta dodatek znašal med 21 in 55 EUR, glede na dohodek na družinskega člana v procentih od 25 % do 60 % minimalne plače.

Višina štipendije je za posameznega upravičenca seštevek osnovne štipendije, ki mu pripada, in dodatkov, do katerih je upravičen. V prilogi 1 na odločbi se zapiše, do česa je stranka upravičena in kakšen je skupni znesek štipendije.

Dodatek za vrsto in področje izobraževanja znaša 30,31 EUR in se dodeli, kakor je določeno v 26. členu Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij za vrsto in področje izobraževanja, ki jih glede na potrebe in trg dela enkrat letno določi minister v Seznamu vrst in področij izobraževanj. Dodatek pripada štipendistu do zaključka izobraževalnega programa, za katerega ga je prejel. Ta dodatek se glede na novo zakonodajo ni nič spremenil.

Dodatek za učni oziroma študijski uspeh ravno tako ostaja isti, in sicer znaša za dijake s povprečno oceno 4,5 ali več in za študente s povprečno oceno 9,0 ali več 37,90 EUR, za dijake s povprečno oceno 4,1 ali več (do 4,5) in za študente s povprečno oceno 8,5 ali več (do 9) pa 20,56 EUR. Ta dodatek ne pripada štipendistu v prvem letniku izobraževanja, razen če gre za nadaljevanje izobraževanja za pridobitev višje stopnje izobrazbe. 27. člen Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij narekuje, da če je študent v študijskem obdobju preteklega študijskega leta glede na študijsko leto, za katero se uveljavlja štipendija, opravil manj kot tri številčno izražene ocene, se upoštevajo vse številčno izražene ocene, razen ocene iz diplomskega dela, iz obdobja preteklih dveh študijskih let glede na študijsko leto, za katerega uveljavlja pravico do državne štipendije. Če pa v enakem primeru študent izkaže v obdobju preteklih dveh študijskih let manj kot tri številčno izražene ocene, se pri ugotavljanju povprečne ocene upoštevajo le tiste številčno izražene ocene, ki jih ima kandidat v obdobju preteklih dveh študijskih let. Če ocen ni mogoče enačiti z ocenami, kot jih urejajo predpisi RS s področja šolstva, si kandidati (Slovenci v zamejstvu ali Slovenci po svetu) morajo zagotoviti ustrezno pretvorbo ocen.

Dodatek za štipendiste s posebnimi potrebami znaša 50,89 EUR (kakor prej). Upravičenost do tega dodatka se v skladu z 29. členom Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij presoja na podlagi odločbe ali strokovnega mnenja o usmeritvi v skladu s predpisi, ki urejajo področje usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, oziroma na podlagi odločbe o priznanju dodatka za nego otroka v skladu s predpisi, ki urejajo področje starševskega varstva in družinskih prejemkov, ali na podlagi odločbe o invalidnosti oziroma sklepa o telesnih okvarah pristojnega organa po predpisih, ki urejajo področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Kandidat mora v vlogi sam navesti številko odločbe in ime organa, ki je takšno odločbo izdal.

28. člen Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij ureja tudi dodatek za prevoz v primeru, da se dijak ali študent izobražuje izven kraja svojega prebivališča. Študent, dijak oziroma udeleženec izobraževanja odraslih lahko uveljavlja le en dodatek, dodatek za bivanje izven kraja prebivališča ali za prevoz v medkrajevem ali primestnem prometu. Dodatek za bivanje zunaj stalnega prebivališča znaša enako kakor prej, 85,53 EUR, kakor tudi zneski za dodatek za prevoz v primestnem ali medkrajevem prometu za oddaljenost 5 kilometrov in več od kraja stalnega prebivališča do kraja šolanja oziroma študija:

Tabela 3: Dodatek za prevoz

Oddaljenost v km (od prve vstopne postaje do zadnje izstopne postaje)	Višina dodatka v EUR
od 5 do vključno 10	48,73
od 10 do vključno 15	59,55
od 15 do vključno 20	70,38
od 20 do vključno 30	81,21
od 30 do vključno 40	92,05
nad 40	100,71

Vir: MDDSZ (2012).

5.4.3 STATISTIČNI PODATKI O DRŽAVNI ŠTIPENDIJI

V juniju tekočega leta sem opravljala obvezno študijsko prakso na centru za socialno delo Nova Gorica, kjer sem uspela pridobiti nekaj statističnih podatkov o številu izdanih odločb za prejšnje leto in za prvo polletje tekočega leta.

Tabela 4: Število izdanih odločb na CSD Nova Gorica v letu 2011 po ZŠtip

Odločanje o vračilu	115 odločb
Odločanje o mirovanju	135 odločb
Odločanje o podaljšanju	582 odločb
Odločanje o uveljavljanju	646 odločb
Zavrnjene odločbe	372 odločb
Skupaj	1850 odločb

Vir: Informacijski sistem IS CSD, CSD Nova Gorica (2012).

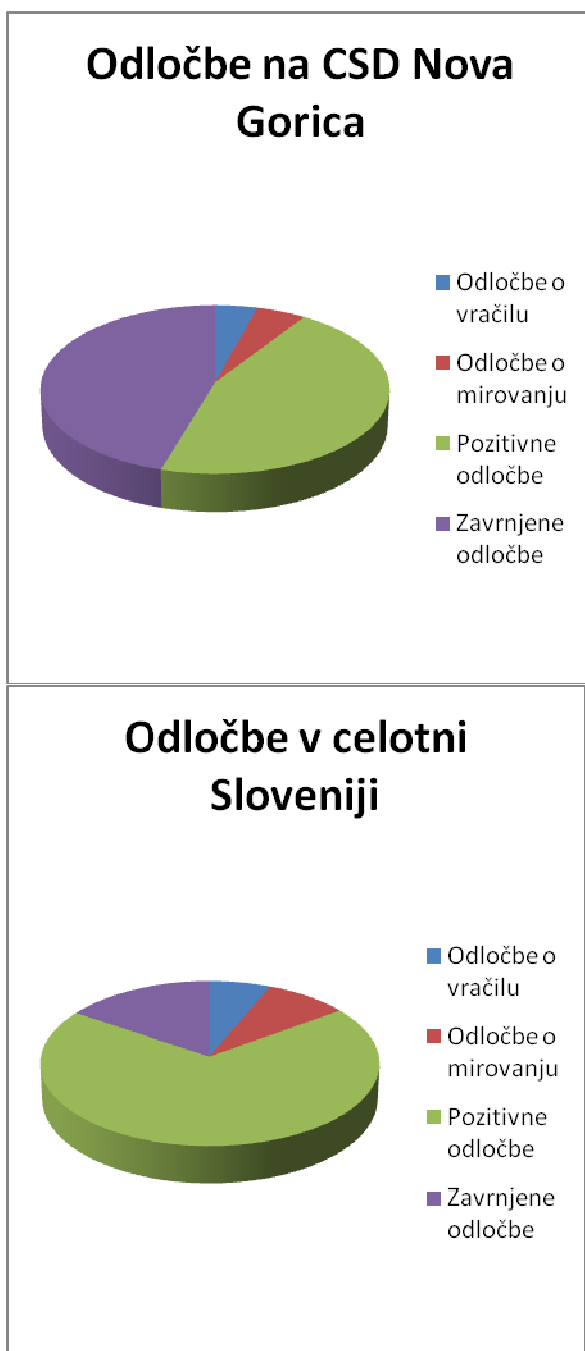
Preko Skupnosti centrov za socialno delo sem pridobila tudi podatke o številu izdanih odločb za celotno Slovenijo v letu 2011, za leto 2012 pa so mi posredovali le podatek o vseh izdanih odločbah do 3. 4. 2012, to je 6.559 odločb.

Tabela 5: Število izdanih odločb za celotno Slovenijo za 2011 po ZŠtip

Odločanje o vračilu	5.046 odločb
Odločanje o mirovanju	6.909 odločb
Odločanje o podaljšanju	28.070 odločb
Odločanje o uveljavljanju	27.573 odločb
Zavrnjene odločbe	12.471 odločb
Skupaj	80.069 odločb

Vir: Skupnost CSD (2012).

Graf 1: Primerjava izdanih odločb na letni ravni za Slovenijo in za CSD Nova Gorica

Vir: CSD Nova Gorica in Skupnost CSD, tabela 4 in tabela 5

Ob primerjavi obeh grafov vidimo, da je razmerje med izdanimi odločbami tako na teritoriju CSD Nova Gorica kot na celotnem ozemlju naše države približno enako, saj se je izdalo največ pozitivnih odločb, nekatere od teh podaljšujejo štipendijsko razmerje, nekatere pa ustvarjajo novo štipendijsko razmerje (to so odločbe o uveljavljanju). Nekaj manj se je izdalo zavrjenih odločb, najmanj pa je bilo odločb o mirovanju in o vračilu. Za celotno Slovenijo velja, da je izdala več pozitivnih odločb kot sam CSD Nova Gorica, ki ima

večji odstotek števila izdanih negativnih odločb v letu 2011. Torej je po ZŠtip največ pozitivnih odločb, najmanj pa odločb o mirovanju in vračilu.

Tabela 6: Število izdanih odločb na CSD Nova Gorica po ZUPJS od 1. 1. 2012 do 30. 6. 2012

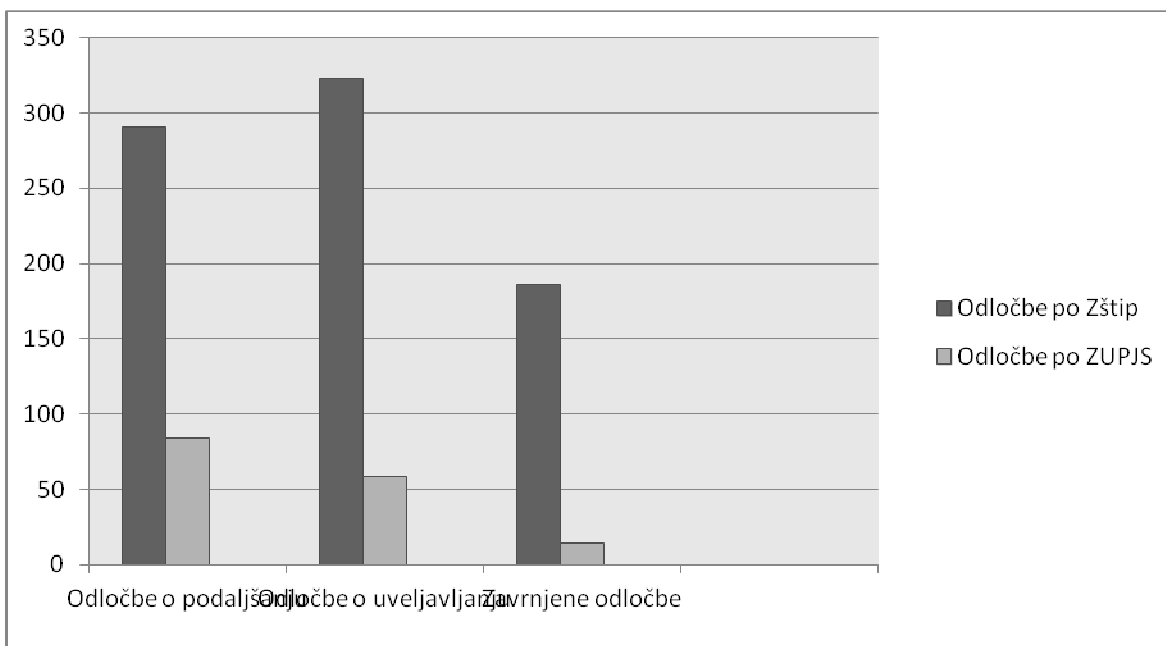
Odločanje o podalžanju	84 odločb
Odločanje o uveljavljanju	58 odločb
Zavrjene odločbe	14 odločb
Odločbe o mirovanju	51 odločb
Skupaj	207 odločb

Vir: IS CSD2, CSD Nova Gorica (2012).

Na CSD Nova Gorica so v prvem polletju tega leta po ZUPJS izdali manj odločb kot v polovici lanskega leta. V decembru in letos so praviloma oddajali vloge na novo le dijaki in študentje, ki po ZŠtip niso bili upravičeni do državne štipendije in upajo, da bodo po novi zakonodaji upravičeni do državne štipendije. Razlog za manjše število izdanih odločb je v tem, da je bilo lani jeseni ob začetku šolskega oziroma študijskega leta 2011/12 izdanih veliko odločb, ki veljajo do konca šolskega oziroma študijskega leta, torej bodo vsi ti dijaki in študentje vlagali prošnje za državne štipendije letos jeseni; dijaki v avgustu, če želijo, da jim začne teči pravica z novim šolskim letom od 1. 9. 2012 dalje, in študentje v septembru, če želijo, da jim pripade pravica od 1. 10. 2012 dalje. Tukaj se bo pojavil problem, saj morajo dijaki in študentje k vlogi priložiti potrdilo o vpisu za tekoče šolsko oziroma študijsko leto, katerega pridobijo šele ob začetku šolskega leta oziroma študijskega leta, torej bodo vloge ob oddaji nepopolne in se bodo lahko reševale šele, ko bodo popolne. Ravno tako se na centrih za socialno delo srečujejo z zaostanki in tudi to vpliva na število izdanih odločb. Letos je bilo nekaj odločb izdanih tudi po uradni dolžnosti, saj so šla v mirovanje nekatera štipendijska razmerja za mladoletne dijake, dokler ne dopolnijo 18 let. Prava statistika in prava primerjava, kakšne so bile odločbe prej po ZŠtip in kakšne so sedaj po ZUPJS, bodo možne šele v začetku prihodnjega leta, ko bodo realne številke na letni ravni na razpolago.

Za primerjavo sem vzela podatke po ZUPJS za prvo polletje, za ZŠtip pa sem letne številke izdanih odločb prepolovila, da lahko primerjamo število izdanih odločb za polletno obdobje. To ni najbolj realna primerjava, saj je bilo tudi lani največ izdanih odločb za državno štipendijo v jesenskem času. V obeh primerih, po ZŠtip in po ZUPJS, je še vedno največ pozitivnih odločb, čeprav je po ZŠtip odločb o uveljavljanju več kot odločb o podalžanju, po ZUPJS pa je ravno obratno, je več odločb o podalžanju kot o uveljavljanju.

Graf 2: Primerjava števila izdanih odločb po ZŠtip in ZUPJS za polletno obdobje

Vir: IS CSD2, CSD Nova Gorica, tabela 4 in tabela 6

5.5 PRAVNA SREDSTVA

Če kandidat, ki je uveljavljal pravico do državne štipendije, z odločbo CSD ni zadovoljen, jo lahko izpodbija s pritožbo kot rednim pravnim sredstvom ali z izrednimi pravnimi sredstvi po ZUP, ki se uporabljajo po končanem upravnem postopku. Razlogi za pritožbo so različni:

- stranka lahko izdano odločbo izpodbija zaradi nepopolne in nepravilne ugotovitve dejanskega stanja (recimo upoštevanje nepravilnih dohodkov pri izračunu cenzusa);
- lahko gre za kršitev materialnega prava (nepravilno uporabljene določbe ZŠtip ali neuporaba le-teh);
- lahko pride do bistvenih kršitev pravil postopka (na primer, ko odločbo izda krajevno nepristojen CSD) (Jerovšek, Kovač, 2010, str. 211).

Pritožbo zoper odločbo o pravici do državne štipendije se vložijo pisno ali ustno na zapisnik pri prvostopenjskem organu, torej pri CSD v roku 15 dni od vročitve odločbe. Če jo stranka vložijo pri drugostopenjskem organu, to je MDDSZ, jo ta pošlje v obravnavo prvostopenjskemu organu. Kot pravočasno vložena se šteje tudi, če jo je MDDSZ prejel v roku ne glede na to, kdaj jo je odstopilo na CSD (ZUP, 239. člen).

V primeru uveljavljanja pravice do državne štipendije se pojavlja veliko pritožb, največ glede splošnih pogojev za pridobitev štipendije, glede absloventskega staža in predvsem

sedaj, ko se upošteva veliko več kot se je prej, glede upoštevajočega skupnega dohodka družine in upoštevajočih družinskih članov. Sistem IS CSD 2 namreč sam prenese družinske člane, včasih tudi tiste, ki z družino niso več povezani, a so v odločbi vseeno upoštevani. ZZZDR v 123. členu določa, da so starši dolžni preživljati svoje otroke do njihove polnoletnosti oziroma tudi več, če se šolajo, vendar največ do 26. leta starosti. Pritožbe grede zaradi upoštevanja družinskega člana, ki recimo »pavzira«.

Veliko ljudi tudi ne ve, kaj prinaša nova zakonodaja, in vlagajo pritožbe, ker se jim ne zdi pošteno, kaj vse se je v odločbi upoštevalo, ravno tako pa tudi ne preberejo dovolj dobro odločbe in vlagajo pritožbo zaradi dohodkov in premoženja, ki se jim sploh ne upošteva, ampak je CSD dolžan to premoženje ravno tako zapisati v odločbo, da je razvidno, zakaj se ne upošteva. Ker se sistem IS CSD 2 šele »uvaja«, se včasih preko odločb tudi odkrivajo napake. CSD namreč pridobi podatke, na podlagi katerih odloča od drugih organov. Če imajo drugi organi napačne podatke (na primer napačni podatki o zemljiščih z GURS-a), se napačni podatki tudi posredujejo in na podlagi teh se potem naredi odločba. Stranke vlagajo pritožbo na CSD, ampak dokler se napake ne odpravijo pri primarnem organu (na primer pri GURS-u), tudi CSD ne more sam spreminjati podatkov in izdajati novih odločb.

Pred novo zakonodajo je bilo veliko pritožb zaradi zamude roka, ki so bile opravičljive le v primeru, da je kandidat zamudil rok zaradi dolgotrajne bolezni, ki je trajala vsaj dva meseca, saj so bili roki v javnem pozivu ministrstva znani že junija. Sedaj teh pritožb ni več, saj velja, da začne pravica teči s prvim dnevom naslednjega meseca po vložitvi vloge, torej lahko kandidati vložijo vlogo praktično kadarkoli.

Pritožb je veliko tudi glede absolventskega staža. 45. člen ZŠtip namreč določa, da se državna štipendija izplačuje tudi v času absolventskega staža do diplome, vendar v celotni dobi izobraževanja le za eno študijsko leto. Upravičenci na to niso pozorni in uveljavljajo pravico do državne štipendije po prvi, drugi in tretji stopnji, pripada jim pa le eno študijsko leto v celotni dobi izobraževanja, ne pa po vsaki stopnji.

5.5.1 DELO CENTRA ZA SOCIALNO DELO V ZVEZI S PRITOŽBO

CSD mora za vsako pritožbo, ki jo prejme, najprej preveriti, ali je sploh dovoljena, pravočasna in ali je bila vložena s strani prave osebe. To je preverjanje formalnih pogojev. Pritožba je zoper vse sklepe in odločbe centra za socialno delo dopustna, tako da CSD zgolj preverja pravočasnost pritožbe in ali jo je vložila upravičena oseba. V kolikor ugotovi, da pritožba ni bila pravočasno vložena ali da je pritožbo vložila neupravičena oseba, mora pritožbo zavreči s sklepom. Zoper ta sklep je pritožba dovoljena, o njej odloča drugostopenjski organ. V kolikor spozna, da je pritožba utemeljena, hkrati odloči tudi o zavrženi pritožbi (ZUP, 240. člen).

Če CSD pritožbe ne zavrže, potem lahko ugotovi:

- da je pritožba utemeljena in da ni potreben nov ugotovitveni postopek. V tem primeru reši zadevo drugače in z novo odločbo nadomesti odločbo, ki se s pritožbo izpodbija (ZUP, 242. člen). Ravno tako je zoper to odločbo dovoljena pritožba, katero, če izpolnjuje formalne razloge, CSD posreduje drugostopenjskemu organu, na MDDSZ, najkasneje v roku 15 dni od dneva pritožbe;
- da je bil izvedeni postopek nepopoln in da je to utegnilo vplivati na odločitev o zadevi. V tem primeru CSD dopolni postopek in z novo odločbo nadomesti odločbo, ki se s pritožbo izpodbija. Tudi zoper to odločbo je možna pritožba, ki jo rešuje MDDSZ, potem ko jo je CSD najkasneje v roku 15 dni od prejema pritožbe posredoval tja;
- da je bila odločba izdana brez ugotovitvenega postopka in bi ta moral biti izveden. V tem primeru postopek izvede in z novo odločbo nadomesti odločbo, ki se s pritožbo izpodbija. Zoper to odločbo je dovoljena pritožba, ki jo CSD v roku 15 dni od prejema pritožbe posreduje MDDSZ (ZUP, 242. –244. člen).

Če CSD ugotovi, da je pritožba dovoljena, pravočasna in vložena s strani upravičene osebe, izpodbijane odločbe ne nadomesti z novo odločbo, mora pa pritožbo nemudoma oziroma najkasneje v 15 dneh od dneva, ko jo prejme, poslati na MDDSZ kot pristojnemu organu, da odloči. Pritožbi je treba priložiti vse dokumente, ki se tičejo zadeve (ZUP, 245. člen).

5.5.2 DELO ORGANA DRUGE STOPNJE V ZVEZI S PRITOŽBO

Drugostopenjski organ je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in v primeru, da formalni razlogi niso izpolnjeni, pritožbo zavrže, sicer pa zadevo rešuje.

Potem, ko MDDSZ vzame zadevo v reševanje, presodi o zadevi in nato lahko:

- pritožbo zavrne, če je pritožba neutemeljena (v primeru, da sta postopek pred izdajo odločbe in odločba centra za socialno delo pravilna in z zakonom utemeljena), če je prišlo med postopkom na CSD do kršitev pravil, ki pa niso bistvene, in če je izrek v odločbi CSD-ja zakonit, vendar samo obrazložen z napačnimi razlogi. V tem primeru se samo navede pravilne razloge v odločbi (ZUP, 248. člen);
- odločbo v celoti ali deloma odpravi, če je o zadevi odločal nepristojni organ (ZUP, 250. člen) ali pa če je prišlo do bistvenih kršitev postopka, ugotavljanja dejanskega stanja ali pa če so bili kršeni materialni predpisi. V tem primeru MDDSZ dopolni postopek, odpravi pomanjkljivosti in odloči o zadevi ali zadevo vrne CSD, ki je odločbo izdal skupaj z opozorilom, glede česa je treba dopolniti postopek. CSD mora potem odločiti najkasneje v 30 dneh (ZUP, 251. člen);

- odločbo spremeni, če je glede ugotovljenih dejstev in glede uporabe zakona pravilna, namen, zaradi katerega je bila odločba izdana, pa se da doseči tudi z drugimi sredstvi, ki so za stranko ugodnejši (ZUP, 252. člen);
- odločbo izreče za nično. To stori takrat, ko je v postopku na prvi stopnji prišlo do nepravilnosti, ki imajo za posledico ničnost odločbe. Prav tako je ničen tudi tisti del postopka, ki je bil opravljen po taki nepravilnosti (ZUP, 249. člen).

5.5.3 IZREDNA PRAVNA SREDSTVA

Izredna pravna sredstva so namenjena strankam, ki z odločbo niso zadovoljne, ta pa je že dokončna ali pravnomočna. Odločba je dokončna, ko se ne more več izpodbijati s pritožbo po redni pravni poti (ZUP, 224. člen) in pravnomočna postane, ko se ne more več izpodbijati v upravnem sporu pred upravnim sodiščem ali v drugem sodnem postopku (ZUP, 225. člen). Namen izrednih pravnih sredstev je omogočiti strankam, da odpravijo ali popravijo grobe kršitve, do katerih je prišlo v upravnem postopku na prvi ali drugi stopnji, tudi če je sodno varstvo že izčrpano.

Po ZUP-u imamo pet izrednih pravnih sredstev: obnovo postopka, spremembo ali odpravo odločbe v zvezi z upravnim sporom, odpravo in razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici, izredno razveljavitev in ničnost odločbe (Jerovšek, Kovač, 2010, str. 218). CSD pri odločanju o pravicah najpogosteje uporablja obnovo postopka.

5.5.4 SODNI NADZOR NAD ZAKONITOSTJO ŠTIPENDIJSKIH ODLOČB

Sodni nadzor nad zakonitostjo štipendijskih odločb poteka v obliki socialnega spora. Socialni spor je spor o pravici, obveznosti ali pa katerikoli drugi pravni koristi fizične, pravne ali druge osebe, če je ta lahko nosilec pravic in obveznosti iz sistema socialne varnosti in za katere so v skladu z zakonom pristojna socialna sodišča. V socialnem sporu se zagotavlja sodno varstvo proti odločitvam in dejanjem državnih organov in nosilcev javnih pooblastil na način in po postopku, določenem v Zakonu o delovnih in socialnih sodiščih (Zakon o delovnih in socialnih sodiščih, ZDSS-1, Uradni list RS, št. 2/04 (10/04 popr.), 45/08-Zarbit, 45/08-ZPP-D, 58. člen).

Socialni spor mora biti razrešen hitro. Do njega pride, če je stranka prizadeta v svojih pravicah ali pravnih koristih zaradi dokončnega upravnega akta, lahko se pa nanj obrne tudi v primeru, če ji upravni akt ni bil izdan in vročen v zakonitem roku (molk organa). Socialni spor ni dopusten, ko stranka ni vložila pritožbe zoper upravni akt, čeprav je imela to možnost, ali pa če je pritožbo vložila prepozno (ZDSS-1, 63. člen).

Sodišče ugotavlja utemeljenost zahtevka in sporna dejstva. Če se ugotovi, da je bil postopek pred izdajo izpodbijanega upravnega akta zakonit in da je izpodbijani upravni

akt sam pravilen in zakonit, izda sodišče sodbo, kjer se tožbeni zahtevek kot neutemeljenega zavrne. Če se tožbenemu zahtevku ugodí, se s sodbo izpodbijani upravni akt odpravi v celoti ali delno in odloči o pravici, obveznosti ali pravni koristi. Pri tem se ne sme odločiti v škodo stranke, ki je uveljavljala sodno varstvo. V primeru, da je bil tožbeni zahtevek vložen zaradi molka organa in sodišče ugotovi, da je tožba utemeljena, lahko s sodbo odloči o pravici, obveznosti ali pravni koristi ali pa lahko izdajo upravnega akta naloži toženi stranki. Ta mora upoštevati pravno mnenje sodišča in tak upravni akt izdati v roku, ki ga določi sodišče, vendar najkasneje v 30 dneh od pravnomočnosti sodbe. V sporih zoper odločbe, ki jih izda MDDSZ, odloča pristojno delovno in socialno sodišče v Ljubljani (ZDDS-1, 81.–89. člen).

6 DRUGE ZNAČILNOSTI DRŽAVNE ŠTIPENDIJE

6.1 IZPLAČILO DRŽAVNE ŠTIPENDIJE

Izplačevanje je določeno v 44. in 45. členu ZŠtip, saj se državno štipendijo izplača s prvim naslednjim mesecem po vložitvi zahtevka. Tudi v 39. členu ZUPJS je določeno, da se državna štipendija izplačuje mesečno, razen če kateri drug zakon določa drugače, kar ZŠtip ne določa. Štipendist lahko prejema državno štipendijo eno leto za posamezni letnik na isti stopnji izobraževanja, izplačuje pa se mesečno 15. dne v mesecu za pretekli mesec, razen v končanem letniku srednjih šol, ko se državna štipendija ne izplačuje za meseca julij in avgust. Kakor že omenjeno, se državne štipendije izplačujejo tudi v času absolventskega staža do diplome, vendar v celotni dobi izobraževanja le za eno študijsko leto.

6.2 MIROVANJE ŠTIPENDIJSKEGA RAZMERJA

Mirovanje štipendijskega razmerja je opisano v 48. členu ZŠtip, ki pravi, da štipendija za tekoče šolsko oziroma študijsko leto miruje in se ne izplačuje štipendistu, ki je štipendijo že prejemal, če:

- ni izdelal letnika, ampak mu je dovoljen ponovni vpis v isti letnik, razen če letnika ni izdelal zaradi dokazanih opravičljivih zdravstvenih razlogov ali starševstva;
- dohodek na družinskega člana štipendista, ki je prejemnik državne štipendije, presega cenzus za pridobitev štipendije;

Vsem tistim mladoletnim dijakom, ki so pred novo zakonodajo prejemali državno štipendijo in sedaj do nje niso upravičeni, jim štipendijsko razmerje miruje. Zanja bodo lahko ponovno zaprosili, ko dopolnijo 18 let. Torej je bilo z letošnjim letom izdanih veliko odločb o mirovanju po uradni dolžnosti in posledično veliko upravičencev manj.

6.3 PRENEHANJE ŠTIPENDIJSKEGA RAZMERJA

Štipendijsko razmerje pri državni štipendiji lahko preneha, če upravičenec do državne štipendije:

- po svoji krivdi ne dokonča letnika, za katerega je prejemal štipendijo;
- se samozaposli ali sklene pogodbo o zaposlitvi;
- izgubi status dijaka ali študenta, razen če mu je dovoljeno opravljanje učnih oziroma študijskih obveznosti;
- spremeni izobraževalni program brez pridobitve soglasja štipenditorja;
- pridobi štipendijo na podlagi posredovanih neresničnih podatkov;
- po enem letu mirovanja štipendijskega razmerja ne predloži ustreznih dokazil, da izpolnjuje pogoje za nadaljnje prejemanje štipendije (ZŠtip, 49. člen).

6.4 VRNITEV DRŽAVNE ŠTIPENDIJE IN NEUPRAVIČENO PRIZNANA DRŽAVNA ŠTIPENDIJA

V primeru, da štipendist ne zaključi letnika uspešno, mora štipenditorju vrniti štipendijo skupaj z obrestmi, v skladu z zakonom, ki predpisuje obrestno mero zamudnih obresti (ZŠtip, 50. člen). Za uspešno opravljen letnik se šteje, da imaš možnost vpisa v višji letnik. 44. člen ZUPJS določa, da je oseba, ki je prejela javna sredstva, v našem primeru državno štipendijo, na podlagi odločbe CSD, ki je bila kasneje odpravljena ali razveljavljena, v višini razlike med prejeto višino javnih sredstev in višino javnih sredstev, do katerih je upravičena na podlagi odločbe, izdane v postopku odprave oziroma razveljavitve, dolžna vrniti ta neupravičeno prejeta javna sredstva. CSD odloči o višini, načinu in času vračila neupravičeno prejete državne štipendije. Oseba jo je dolžna vrniti v 30 dneh od dokončnosti odločbe, obresti se računajo po evropski medbančni meri za ročnost enega leta, kot je veljalo na dan neupravičeno prejetih javnih sredstev. Potem, ko gre rok od dokončnosti odločbe mimo, se obračunajo zakonite zamudne obresti. Ne glede na vse, se lahko stranka in CSD dogovorita o vračanju neupravičeno prejete državne štipendije, stranka pa lahko zaprosi tudi za delni ali celotni odpis dolga, vendar največ do višine vrednosti predmetov in prejemkov, ki so po predpisih, ki urejajo izvršbo in zavarovanje, izvzeti iz izvršbe. CSD napiše mnenje na podlagi podatkov iz svojih zbirk in ga v 20 dneh od prejema popolne vloge pošlje v odločitev ministrstvu. Dolg se lahko odpiše po kriterijih za odpis davčnega dolga davčnim zavezancem kot fizičnim osebam. Ko CSD ugotovi neupravičenost prejemanja državne štipendije, hkrati po uradni dolžnosti preveri tudi upravičenost do vseh drugih javnih sredstev po ZUPJS.

6.5 SPREMEMBA OKOLIŠČIN

Zahteva se, da so pogoji za pridobitev pravic po ZUPJS izpolnjeni ves čas prejemanja državne štipendije. Upravičenec mora vsakršno spremembo, vsako dejstvo ali okoliščino, ki bi vplivala na samo upravičenost do državne štipendije (na primer spremembo števila oseb, spremembo vzgojno-izobraževalnega oziroma visokošolskega zavoda, spremembo statusa dijaka, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, spremembo kraja stalnega prebivališča in začetek ali izguba prejemanja dohodka iz dela), sporočiti v osmih dneh odkar je sprememba nastala ali je zanjo izvedel. CSD po uradni dolžnosti preveri tudi vsa ostala dejstva in okoliščine, ki kakorkoli vplivajo na pravico do državne štipendije, in izda drugačno odločbo o pravici oziroma o spremembi priznane pravice. Ravno tako je CSD po uradni dolžnosti dolžan spremljati, ali so nastopile takšne spremembe, ki bi kakorkoli vplivale na državno štipendijo, da bi bilo treba izdati novo odločbo. V tem primeru se postopek začne po uradni dolžnosti (ZUPJS, 42. člen).

7 ZAKLJUČEK

Center za socialno delo je socialni javnovarstveni zavod, ki izvaja in zagotavlja socialno varstvo in je po javnih pooblastilih stvarno pristojen za odločanje za različna področja. Kot nosilec javnega pooblastila odloča predvsem po ZUP, vendar se ZUP uporablja podrejeno v zvezi s posameznimi vprašanji postopka, katerega določa prioriteten področni zakon. Center za socialno delo je pomemben kot nosilec javnega pooblastila pri izvajanju Zakona o štipendiranju in Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev.

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev je začel veljati januarja letos in je povzročil pravo zmedo na področju socialnih transferjev. Odločanje o pravicah po tem zakonu se je preneslo na pristojne centre za socialno delo, ki so bili nenadoma zasuti z delom. V sklopu izvajanja novega zakona so centri za socialno delo dobili nov informacijski sistem, ki skladno s tem zakonom omogoča prenos podatkov iz 34 različnih baz. Sam informacijski sistem je povzročil nemalo težav, saj ni takoj deloval, kot bi moral, in se ga še vedno dopolnjuje, kar je pripeljalo do velikih zaostankov na centrih za socialno delo in posledično do nezadovoljstva ljudi. ZUPJS prinaša tudi druge spremembe, novo vlogo za uveljavljanje teh pravic, predvsem pa posega na področje ugotavljanja materialnega položaja, saj poleg dohodkov upošteva tudi premoženje. Novost je tudi vrstni red uveljavljanja pravic in fiktivno upoštevanje pravic, če po vrstnem redu pripada prej in zanjo ni bilo zaproseno.

Državna štipendija je dopolnilni prejemek, namenjen stroškom izobraževanja, in je podrobneje opredeljen v ZŠtip in ZUPJS. Pogoji za pridobitev so tako opredeljeni v obeh zakonih, splošne pogoje določa ZŠtip, ZUPJS pa odpravlja državne štipendije za mladoletne do 18. leta starosti, ravno tako tudi ukinja državne štipendije za tujce pri nas.

Kandidat lahko uveljavlja pravico do državne štipendije z oddano vlogo in potrebnimi prilogami na pristojnem centru za socialno delo. Tam se postopek nadaljuje z ugotavljanjem, ali upravičenec ustreza vsem kriterijem, in s preučitvijo vseh predloženih dokazov, ki so pomembni za ugotavljanje dejanskega stanja. Glavni kriterij poleg splošnih pogojev za pridobitev državne štipendije je materialni pogoj, kar pomeni, da povprečni mesečni dohodek na osebo v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ne sme presegati določenega zneska. Izdaja upravnega akta, odločbe zaključijo upravni postopek, s katerim se odloči o pravicah. Če stranki odločitev ni pogodila, lahko v roku 15 dni od vročitve odločbe poda pritožbo na pristojni center za socialno delo.

Na Centru za socialno delo Nova Gorica lahko opazimo, da so letos po novem zakonu v pol leta, gledano glede na število določb izdanih v prejšnjem letu, izdali malo odločb. Temu botrujejo zaostanki na centrih za socialno delo, upoštevati pa moramo, da je bilo nekaj odločb izdanih po uradni dolžnosti v mirovanje za tiste, ki so mlajši od 18 let, in da so do sedaj vlagali vloge več ali manj tisti, ki po stari zakonodaji dobivali štipendije v

upanju, da jim bo nova zakonodaja prinesla pozitivno odločbo. Veliko je dijakov in študentov, ki jim staro štipendijsko razmerje še velja do konca šolskega ali študijskega leta 2011/12 in bodo nove vloge vlagali šele v avgustu in septembru, če bodo želeli, da jim začne pravica teči z novim šolskim oziroma študijskim letom. Večje število obravnavanih vlog se pričakuje v jeseni, tako da bosta prava statistika in prava primerjava med letoma 2011 in 2012 oziroma pred in po novi zakonodaji možna šele v letu 2013.

Nova zakonodaja skuša omiliti delo vlagatelju, saj lahko na enotni vlogi uveljavlja več pravic, pa tudi vsakršno spremembo je treba stranki sporočiti le enkrat, ker se potem avtomatsko upošteva tudi pri vseh ostalih pravicah. Kljub temu da je zakon stopil v veljavo z namenom povečati pravičnost, pri ljudeh vseeno ni bil dobro sprejet. Predvsem jih moti upoštevanje premoženja. Po eni strani upoštevanje premoženja odobravam, saj se prikaže dejansko stanje posameznika in se lahko odkrije izrabljanje javnih sredstev za tiste, ki pomoči sploh ne potrebujejo. Po drugi strani pa upoštevanje celotnega premoženja negativno vpliva na posameznika. Nekdo se lahko trudi in trdo dela za svoje premoženje, ima na banki nekaj prihrankov za nujne primere, kljub nizkim dohodkom pa ne bo upravičen do državne štipendije. Kot sem že v uvodu poudarila, kriza v naši državi vedno bolj vpliva na ljudi, tako da tudi tistim, ki so prej dobro živeli, sedaj pride vsak dodaten denar prav. Sumim, da bodo ljudje, ko bodo ugotovili, da se upošteva stanje na vseh bančnih računih, prihodnje leto pred oddajo vloge bančne račune izpraznili in se odločili za varčevanje denarja doma, kar lahko tudi negativno vpliva na stanje v bankah in posledično na ekonomsko stanje države. Menim tudi, da je ukinitvev državne štipendije za mladoletne samo korak k večji odvisnosti dijakov od svojih staršev. Že tako je pot k samostojnosti trnova, saj je po končanem šolanju težko dobiti zaposlitev, brez dohodka pa tudi ustvarjanje družine in lastnega prostora ni možno. Ukinitvev državne štipendije mladoletnim bo to nesamostojnost še povečala in podaljšala čas, preden bodo lahko »ptički odleteli iz gnezda«. Tudi ukinitvev državnih štipendij za tujce pri nas ni dobrodošla, saj smo majhna država in komaj prepoznavna v svetu. Z odpiranjem vrat tujim študentom pri nas širimo obzorje in kažemo svetu, kakšni smo. Ukinitvev državnih štipendij tujcem zapira vrata, z njimi pa se zapirajo tudi naša vrata v svet.

Z diplomskim delom sem potrdila hipotezo, da so pogoji za pridobitev državne štipendije težji – spremembe nove zakonodaje za nekatere ukinjajo državne štipendije in zato bo tudi državnih štipendij čedalje manj. Tudi ostali kriteriji za pridobitev državne štipendije so se zaostрили in zaradi upoštevanja premoženja bo marsikdo ostal brez državne štipendije.

LITERATURA IN VIRI

- SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. DE LARRINAGA, Miguel, G. DOUCET, Marc (2010). *Security and global governmentality: globalisation, governance and the state*. Abington, New York; Routledge.
2. GRAFENAUER, Božo, BREZNIK, Janez (2005). *Upravni postopek in upravni spor*. GV založba, Ljubljana.
3. GRAFENAUER, Božo, BREZNIK, Janez (2005). *Upravno pravo. Procesni del: upravni postopek in upravni spor*. GV založba, Ljubljana.
4. JEROVŠEK, Tone, TRPIN, Gorazd idr. (2004). *Zakon o splošnem upravnem postopku s komentarjem*. Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana.
5. JEROVŠEK, Tone, KOVAČ, Polonca (2010). *Upravni postopek in upravni spor*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
6. JEROVŠEK, Tone, KOVAČ, Polonca (2008). *Posebni upravni postopki*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
7. TRSTENJAK, Verica (2003). *Predpisi s področja javne uprave*. GV založba, Ljubljana.
8. VIRANT, Grega (2004). *Pravna ureditev javne uprave*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
9. VIRANT, Grega (2008). *Javna uprava*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.

- ČLANKI V REVIJAH

1. KOVAČ, Polonca (2007). Legality of general acts for the implementation of public authorities in Slovenia. *Revija Slovenian law review*. Letnik 4, št. ½ (december 2007), str. 119–147.
2. KOVAČ, Polonca, REMIC, Matjaž (2012). Pravna in socialna varnost uveljavljanja pravic iz javnih sredstev – izbrani upravno-procesni problemi. XIX. Dnevi slovenske uprave. USB zbornik, 12 str., Fakulteta za upravo, Ljubljana.

- PREDPISI

1. (2010) Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12-ZUJF.
2. (2007) Zakon o štipendiranju (ZŠtip). Uradni list RS, št. 59/07, 40/09 in 62/10-ZUPJS.
3. (1999) Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP). Uradni list RS, št. 70/00, 52/02, 73/04, 22/05-UPB1, 119/05, 24/06-UPB2, 105/06-ZUS-1, 126/07, 65/08, 47/09 Odl. US:U-I-54/06-32, 48/09 popr., 8/10.
4. (1991) Zakon o zavodih (ZZ). Uradni list RS, št. 12/91, 45l/94, Odl. US: U-I-104/92, 8/96, 18/98, Odl. US: U-I-34/98, 36/00-ZPDZC, 127/06-ZJZP.
5. (2002) Zakon o državni upravi (ZDU-1). Uradni list RS, št. 52/02, 56/03, 83/03-UPB1, 45/04-ZdZPKG, 61/04, 97/04-UPB2, 123/04, 24/05-UPB3, 93/05, 113/05-UPB4, 126/07-ZUP-E, 48/09, 8/10-ZUP-G, 8/12-ZVRS-F, 21/12.
6. (1992) Zakon o socialnem varstvu (ZSV). Uradni list RS, št. 54/92, 56/92 popr., 42/99, 60/99 Odl. US: U-I-137/93.24, 1/99-ZNIDC, 41/99, 60/99 Odl.US: U-I-273/98, 36/00_ZPDZC, 54/00-ZUOPP, 26/01, 110/02-ZIRD, 2/04, 7/04 popr., 36/04-UPB1, 21/06 Odl.US: U-I-116/03-22, 105/06, 114/06-ZUPTG, 3/07-UPB2, 23/07 popr., 41/07 popr., 122/07 Odl. US: U-I-11/07-45, 61/10 ZSVarPre, 62/10-ZUPJS.
7. (2004) Zakon o delovnih in socialnih sodiščih (ZDSS-1). Uradni list RS, št. 2/04 (10/04 popr.), 45/08-Zarbit, 45/08-ZPP-D.
8. (2012) Zakon o uravnoteženju javnih financ (ZUJF). Uradni list RS, št. 40/12, 55/12.
9. (2005) Uredba o upravnem poslovanju. Uradni list RS, št. 20/05, 106/05, 30/06, 86/06, 32/07, 63/07, 115/07 (122/07 popr.), 31/08, 35/09, 58/10, 101/10.
10. (2008) Pravilnik o dodeljevanju državnih štipendij. Uradni list RS, št. 51/08, 40/09-ZŠtip-A, 45/09.
11. (1995) Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev. Uradni list RS, št. 52/95, 2/98, 61/98, 19/99 (28/99 popr.), 127/03, 125/04, 120/05, Odl. US: U-I-192/05-29, 90/08, 45/10.
12. (2011) Pravilnik o načinu upoštevanja dohodkov pri ugotavljanju upravičenosti do otroškega dodatka, državne štipendije, znižanega plačila vrtca, subvencije malice za učence in dijake, subvencije kosila za učence, subvencije prevozov za dijake in

študente, oprostitve plačila socialnovarstvenih storitev in prispevka k plačilu družinskega pomočnika Ur. l. RS, št. 93/2011.

- VIRI Z INTERNETA

1. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2012). *Državne štipendije*. Dostopno 1. 3. 2012 na: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/drzavne_stipendije/
2. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2012). *Uveljavljanje pravic iz javnih sredstev*. Dostopno 25. 2. 2012 na: http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zu_pjs_II_knjizica.pdf
3. MMC RTV SLO (2012). *Študentje opozarjajo, da znanje nima državljanstva*. Dostopno 17. 1. 2012 na: <http://www.rtvlo.si/slovenija/foto-studentje-opozarjajo-da-znanje-nima-drzavljanstva/274937>
4. Polona Cimerman (2012). *The future is international*. The Slovenia Times. Dostopno 22. 2. 2012 na: <http://www.sloveniatimes.com/the-future-is-international>
5. Siol.net (2012). *Protest tujih študentov proti odvzemu pravice do državne štipendije*. Dostopno 17. 1. 2012 na: http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/01/protest_tujih_studentov_proti_odvzemu_pravice_do_drzavne_stipendije.aspx
6. Žurnal (2012). *Dober milijon za sistem z napako*. Dostopno 20. 6. 2012 na: <http://www.zurnal24.si/dober-milijon-za-sistem-z-napako-clanek-160032>

PRILOGE

Priloga 1: Primer odločbe po ZŠtip

REPUBLIKA SLOVENIJA
Center za socialno delo

Številka:

Datum:

Center za socialno delo izdaja na podlagi prvega odstavka 42. člena Zakona o štipendiranju (Uradni list RS, št. 59/07, 63/07-popr. in 40/09, v nadaljevanju: ZŠtip), na vlogo, ki jo je podal(a) , v zadevi nadaljnjega prejetanja državne štipendije naslednjo

ODLOČBO

1. Vlogi, ki jo je podal(a) , rojen(a) , stanujoč(a) , za nadaljnje prejetanje državne štipendije z dne , za šolsko oziroma študijsko leto , se ugotdi.
2. Državna štipendija za šolsko oziroma študijsko leto znaša EUR mesečno in se izplačuje mesečno za pretekli mesec.
3. V postopku niso nastali posebni stroški.

Obrazložitev:

(v nadaljevanju: stranka) je z odločbo centra za socialno delo št. z dne pridobila državno štipendijo. Stranka je z vlogo z dne uveljavljala nadaljnje prejetanje državne štipendije. Vloga je bila popolna dne

Na podlagi prvega odstavka 13. člena ZŠtip lahko državno štipendijo pridobi upravičenec, ki izpolnjuje splošne pogoje po zakonu in pri katerem povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ne presega od 66 do 68 % minimalne plače na družinskega člana za tiste upravičence, ki se šolajo oziroma študirajo izven kraja svojega stalnega prebivališča. Višina cenzusa v razponu od 66 do 68 % minimalne plače je glede na oddaljenost od kraja šolanja določena v tretjem odstavku 11. člena Pravilnika o dodeljevanju državnih štipendij (Uradni list RS, št. 45/09), na podlagi katerega je za stranko glede na oddaljenost od kraja šolanja ali študija do kraja stalnega prebivališča določen cenzus 67% minimalne plače.

Za šolsko oz. študijsko leto znaša cenzus za pridobitev državne štipendije EUR.

Pri ugotavljanju dohodka se upoštevajo podatki iz dokončne odločbe o odmeri dohodnine, uradnih evidenc centrov za socialno delo ter drugih upravljavcev zbirk podatkov, ki vodijo uradne evidence o izplačanih dohodkih oziroma pravicah iz javnih sredstev, in iz drugih dokazov v skladu z zakonom, ki ureja splošni upravni postopek. V primeru, ko še ni izdana dokončna odločba o odmeri dohodnine za preteklo leto, se upoštevajo dohodki iz dokončne odločbe za predpreteklo koledarsko leto, preračunani na raven preteklega koledarskega leta. Če družinski član v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo zahtevka ni imel dohodkov, ima pa jih v tekočem koledarskem letu, se pri določitvi mesečnega dohodka upoštevajo njegovi tekoči dohodki, preračunani na raven preteklega leta. Dohodki in prejemki iz 16. člena ZŠtip se upoštevajo po zmanjšanju za normirane stroške oziroma dejanske stroške, priznane po zakonu, ki ureja dohodnino, ter za davke in obvezne prispevke za socialno varnost, odtegnjene od teh dohodkov.

V postopku odločanja so bili pri ugotavljanju dohodka na družinskega člana kot materialnega pogoja za pridobitev štipendije po zakonu, v skladu s 16., 17. in 18. členom ZŠtip, na podlagi vloge, predloženih, posredovanih oziroma po uradni dolžnosti pridobljenih listin oziroma podatkov, upoštevani naslednji dohodki in prejмки:

		Izkazani dohodek	Valuta	Upoštevani neto dohodek (EUR)
2010	ODMERJENA DOHODNINA		EUR	
	Otroški dodatek		EUR	
	Plače, nadomestila plače, povračila stroškov		EUR	
	Regres za letni dopust		EUR	
2010	Nadomestila iz drugih socialnih zavarovanj		EUR	
2010	Obresti fizične osebe na denarne depozite		EUR	
2010	Obresti fizične osebe na denarne depozite		EUR	

Skupaj dohodek družine

V skladu s prvim odstavkom 15. člena ZŠtip se povprečni mesečni dohodek na družinskega člana izračuna tako, da se skupni dohodek družine deli s številom družinskih članov po tem zakonu in s številom mesecev v letu.

Iz izračunanega zneska je ugotovljeno, da znaša skupni dohodek družine v letu 2010 EUR. Število družinskih članov v skladu z 19. in 20. členom ZŠtip šteje štiri člane, tako da znaša povprečni mesečni dohodek na družinskega člana EUR, iz česar izhaja, da predpisan cenzus ni bil presežen.

K državni štipendiji se lahko dodelijo naslednji dodatki: dodatek glede na dohodek v družini stranke v razponu od 21,66 do 55,22 EUR, dodatek za vrsto in področje izobraževanja v višini 30,31 EUR, dodatek za učni oziroma študijski uspeh 20,56 EUR oziroma 37,90 EUR, dodatek za bivanje v višini 85,53 EUR oziroma dodatek za prevoz v višini največ 100,71 EUR ter dodatek za štipendiste s posebnimi potrebami v višini 50,89 EUR. Iz podatkov v vlogi in podatkov pridobljenih po uradni dolžnosti center za socialno delo ugotavlja, da je stranka upravičena do:

osnovna štipendija	38,97
dodatek na dohodek	44,39
dodatek za izobraževanje zunaj stalnega bivališča	70,38
SKUPAJ ZNESEK ŠTIPENDIJE	153,74

Center za socialno delo je ugotovil, da stranka izpolnjuje tako splošne pogoje po ZŠtip za nadaljnje prejetje štipendije kot pogoj glede cenzusa, zato je odločil, kot izhaja iz izreka te odločbe.

Stranka mora za nadaljnje prejetje štipendije vsako šolsko / študijsko leto centru za socialno delo predložiti vlogo za nadaljnje prejetje štipendije, in sicer v roku, določenem v vsakoletnem javnem pozivu, ki ga ministrstvo, pristojno za delo, objavi v juniju tekočega leta.

Stranka je v času prejemanja štipendije dolžna centru za socialno delo v roku 8 dni od nastanka spremembe, ki bi lahko vplivala na štipendijsko razmerje, oziroma od takrat, ko je zanjo izvedela, sporočiti vsako spremembo.

Odločitev o stroških temelji na določilih 1. odstavka 113. člena in 118. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06 - uradno prečiščeno besedilo, 105/06 - ZUS-1, 126/07, 65/08, 47/09 - odl. US, 48/09 - popr. in 8/10). Za odločbo se taksa ne plača po 26. točki 28. člena Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 106/10 - uradno prečiščeno besedilo).

POUK O PRAVNEM SREDSTVU: Zoper to odločbo je dovoljena pritožba, v roku 15 dni od dneva vročitve te odločbe, na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Kotnikova 5, 1000 Ljubljana. Pritožba se vložijo pisno ali poda ustno na zapisnik pri centru za socialno delo, ki je to odločbo izdal. Pritožba je takse prosta.

Postopek vodil:

DIREKTOR

~~ODLOČBO~~ PREJMEJO:

osebno

Vir: IS CSD 2, CSD Nova Gorica.

Priloga 2: Primer odločbe po ZUPJS (preden je prišel v veljavo ZUJF)

REPUBLIKA SLOVENIJA
CENTER ZA SOCIALNO DELO

Številka:

Datum:

Center za socialno delo _____ izdaja na podlagi 36. člena Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11 in 110/11 - ZDIU12; v nadaljevanju ZUPJS) na zahtevo/e, ki jo/jih je vložil/a _____ za _____ v zadevi/ah uveljavljanja pravic iz javnih sredstev, naslednjo

ODLOČBO

1. Vloga za dodelitev državne štipendije z dne _____ za _____, EMŠO _____, se zavrne.
2. Pritožba ne zadrži izvršitve.
3. V tem postopku ni bilo stroškov postopka.

OBRAZLOŽITEV

Dne _____ je _____ na pristojni center za socialno delo podal/a vlogo za dodelitev državne štipendije.

Center za socialno delo je v postopku ugotovil, da se na podlagi predmetne vloge v skladu z 10. členom ZUPJS pri ugotavljanju upravičenosti do pravic iz javnih sredstev upošteva/ta/jo naslednja/i/e oseba/i/e:

- _____, rojen/a _____,
- _____, rojen/a _____.

Vlagatelj/ica oziroma družina izkazuje naslednje dohodke, ki se upoštevajo na podlagi 12., 13., 14. in 15. člena ZUPJS:

Ime in priimek	Vrsta dohodka	Znesek	Iz leta	Odstotek valorizacije	Upoštevani letni znesek
	Dohodki študentov		2010	1,00	
	obresti		2010	1,00	
	Preživnine		2010	1,00	
	Bonitete		2010	1,00	
	Drugi dohodki		2010	1,00	
	Regres		2010	1,00	
	Plače		2010	1,00	
	Dohodnina		2010		
	obresti		2010	1,00	
SKUPAJ					

Vlagatelj/ica oziroma družina ima naslednje premoženje, ki se upošteva na podlagi 16., 17. in 19. člena ZUPJS:

Ime in priimek	Premoženje	Znesek	Pov. letna obr. mera v višini %	Letni fiktivni dohodek
			3,41	

		3,41	
		3,41	
		3,41	
		3,41	
		3,41	
		3,41	
	Prihranki	3,41	
SKUPAJ			

Center je skladno s tretjo in/ali četrto točko prvega odstavka 16. člena ZUPJS upošteval tudi naslednje dohodke:

Vrsta dohodka	Znesek	Letni znesek
OD		
SKUPAJ		

Center je ugotovil, da ima vlagatelj/ica oziroma družina naslednji skupni dohodek:

Vrsta dohodka	Znesek
Dohodek	
Dohodek zaradi upoštevanja premoženja	
Dohodek na podlagi tretje oziroma četrte točke prvega odstavka 16. člena ZUPJS	
SKUPAJ DOHODEK	

Center za socialno delo je navedeno dejansko stanje ugotovil na podlagi naslednjih dokazil, ki jih je predložil/a vlagatelj/ica:

- dokazilo o vpisu (potrdilo o vpisu) – samo za dijake oziroma študente starejše od 18 let.,
- dokazilo o šolskem ali študijskem uspehu (fotokopija spričevala).

Center za socialno delo je podatke za osebe po ZUPJS pridobil po uradni dolžnosti na podlagi 51. člena istega zakona, in sicer iz obstoječih zbirk podatkov upravljavcev iz istega člena.

Skupni dohodek družine na podlagi 12., 13., 14., 15. in 16. člena zakona znaša _____ eurov. Ker družino v skladu z 10. členom ZUJPS sestavlja oseb/-a/-i/-e, znese povprečni mesečni dohodek na osebo _____ eurov, kar predstavlja več kot 53% neto povprečne mesečne plače, ki je v letu 2010 znašala _____ eurov. Ker dohodek na družinskega člana presega zgornjo mejo dohodkovnega razreda po 2. odstavku 23. člena ZUJPS, _____ ni upravičen/a do državne štipendije.

38. člen ZUPJS določa, da pritožba zoper odločbo, izdano na centru za socialno delo, s katero je odločeno o pravici iz javnih sredstev, ne zadrži izvršitve, zaradi česar je center za socialno delo odločil, kot izhaja iz izreka.

118. člen Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06-uradno prečiščeno besedilo, 105/06-ZUS-1, 126/07, 65/08 in 8/10, v nadaljevanju ZUP) določa, da v odločbi odloči organ o stroških postopka, kdo trpi stroške postopka, koliko znašajo ter komu in v katerem roku jih je treba plačati.

Center je v izvedenem postopku ugotovil, da niso nastali posebni stroški postopka, zato je odločil, kot izhaja iz izreka te odločbe.

Ta odločba je na podlagi 13. točke 28. člena Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 106/10 -uradno prečiščeno besedilo) takse prosta.

POUK O PRAVNEM SREDSTVU:

Zoper to odločbo je dopustna pritožba v roku 15 dni po prejemu odločbe. Pritožbo je mogoče vložiti pisno ali ustno na zapisnik pri Centru za socialno delo

Pritožba je takse prosta.

Postopek vodil:

DIREKTOR

Vročiti:

- obvezno osebno (ZUP)

Vir: IS CSD 2, CSD Nova Gorica.